

Interpretacijski vodič

Kako približiti baštinu ljudima

Thorsten Ludwig

Thorsten Ludwig

Interpretacijski vodič

Kako ljudima približiti baštinu

Bildungswerk
interpretation

Europska komisija podržava objavu ove publikacije, ali njezin sadržaj ne odražava mišljenja Europske komisije. Za sadržaj dokumenta su odgovorni sami autori i Komisija ne odgovara za daljnju uporabu ovdje sadržanih informacija.

Autor:

Thorsten Ludwig

Naslov izvornika:

The Interpretive Guide – Sharing Heritage with People

Izvornik izdan u Njemačkoj, izdavač:

Bildungswerk interpretation, Werleshausen, 2015.

Urednik izvornika: Michael Hamish Glen

Naslovnica i ilustracije: Philip Rutt

Prijevod na hrvatski jezik: Iva Silla

Lektura prijevoda: Lidija Vešligaj

Tiskano na 100% recikliranom papiru
uz korištenje energije obnovljivih izvora
i boja na bazi biljnog ulja.

Sadržaj

- 7 Uvod
- 8 O projektu HeriQ
- 9 Interpretacijski trokut
- 10 Četiri asa
- 12 Interpretatori potiču poštovanje prema svoj baštini
- 14 Interpretatori pretvaraju fenomene u iskustva
- 16 Interpretatori izazivaju odjek u sudionicima
- 18 Interpretatori otkrivaju puteve do dubljeg značenja
- 20 Izmjene postava
- 21 Primjereno korištenje pribora
- 22 Prihvaćanje smetnji
- 23 Prevladavanje prepreka
- 24 Širenje vidika
- 25 Jačanje svijesti o održivosti
- 26 Povezivanje fenomena
- 27 Planiranje i pamćenje niza
- 28 Praktični savjeti
- 30 Evaluacija interpretacijske šetnje
- 31 Što dalje?
- 33 Dodatak
- 34 Radni list interpretacijski govor
- 35 Ispunjeni primjerak radnog lista interpretacijski govor
- 36 Evaluacijski list interpretacijski govor
- 37 Mentalna mapa za interpretacijsku šetnju
- 38 Ključni pojmovi interpretacijskog vođenja

Posvećeno vodičima u parkovima, muzejima i na ostalim baštinskim lokalitetima koji su inspirirali ovaj priručnik svojim idejama, testiranjem i povratnim informacijama.

Njihovo priznanje i uspjeh su nepogrešivo mjerilo naših nastojanja.

Naša je europska baština neizmjerna: od hramova na jugu do fjordova na sjeveru, od utočišta za ptice duž Dunava do tajanstvenih kamenih krugova što nadgledaju Atlantik. To je naše naslijeđe. Podsjeća nas odakle dolazimo i pomaže nam otkriti kamo idemo.

Dan za danom, mnogi Europoljani, dok rade kao osoblje ili volonteri u zaštićenim područjima i šumama, povjesnim lokalitetima i muzejima, zoološkim i botaničkim vrtovima, stavljuju naše prirodno i kulturno naslijeđe u prvi plan i tragaju za boljim načinom upravljanja našom budućnošću. U tome im pomaže interpretacija baštine. Kao pristup prisutan diljem svijeta, ohrabruje ljudе da preuzmu vlasništvo nad zajedničkom baštinom te da otkriju "duh" tolikih dragocjenih lokaliteta širom našeg europskog kontinenta.

Interpretacija baštine duboko je povezana s poviješću nacionalnih parkova. Novinar Freeman Tilden napisao je 1957. godine svoju kulturnu knjigu *Interpreting Our Heritage (Interpretirajući našu baštinu)* za službu nacionalnih parkova Sjedinjenih Američkih Država. U toj knjizi je prvi put definirao interpretaciju baštine i postavio njena temeljna načela. U Europi od 2010. godine gradimo svoju organizaciju, europsku udrugu za interpretaciju baštine Interpret Europe, u kojoj sve više profesionalnih interpretatora dijeli i razvija svoj rad.

Interpretacija baštine koristi čitav niz medija, ali najbolje djeluje u izravnom osobnom kontaktu. Stoga interpretacijsko vođenje igra važnu ulogu. Ovaj je priručnik napisan za interpretacijske vodiče diljem Europe. Uz provjerene vježbe, preporučeno samovrednovanje i uvježbavanje s kolegama, pomaže vodičima unapređivati svoje vještine i razvijati sposobnosti.

Nadamo se da će se ovaj priručnik koristiti u parkovima, muzejima i ostalim institucijama koje se brinu o našem naslijeđu. Bit ćemo zahvalni na svakom savjetu kojim bismo dodatno unaprijedili svoj pristup.

Thorsten Ludwig
svibanj 2015.

O projektu HeriQ

Ovaj priručnik nastao je kao dio EU Leonardo projekta HeriQ, projekta prijenosa inovacija, koji su pokrenuli bugarski partneri, a nadgledao Centar za razvoj ljudskih resursa u Sofiji.

Partneri projekta HeriQ:

- ⇒ APARE – Association pour la Participation et l’Action Régionale, Francuska
- ⇒ Bildungswerk interpretation, Njemačka
- ⇒ Centar za interpretaciju baštine, Bugarska
- ⇒ Istituto Pangea Onlus, Italija
- ⇒ Centar za okoliš Sredozemlja, Grčka
- ⇒ Nacionalno udruženje za malo i srednje poduzetništvo, Bugarska

Projekt HeriQ temelji se na prethodnom Leonardo projektu TOPAS (Training of Protected Area Staff / Trening osoblja zaštićenih područja), u kojem su sudjelovale partnerske organizacije HeriQ-a iz Italije i Njemačke, a čiji je cilj bio definirati kvalitativne standarde za interpretaciju baštine u Europi. Unutar projekta TOPAS 2003. godine razvijen je pilot-tečaj Osnovne interpretacijske vještine, po uzoru na program za razvoj interpretacije (IDP) američke službe nacionalnih parkova. Jedan od izazova TOPAS-ovog tečaja bio je otkriti koja je iskustva 50-godišnjeg rada na interpretaciji u SAD-u moguće prenijeti u Europu, a gdje bi europski interpretatori trebali razviti vlastiti pristup. Na temelju projekta TOPAS održano je u raznim europskim zemljama nekoliko tečajeva za osposobljavanje interpretatora baštine u osobnoj i neosobnoj interpretaciji te interpretacijskom planiranju.

U Njemačkoj su se 2008. godine udružile tri nacionalne organizacije kako bi provele edukativni projekt ParcInterp. Nakon nekoliko probnih tečajeva, usuglasile su se o standardima, kriterijima i vještinama na temelju rezultata TOPAS-a, da bi povezale interpretaciju i učenje za održivost. Zahvaljujući tom postignuću UNESCO je prepoznao ParcInterp kao ogledni primjer projekta.

Godine 2013. napokon je započeo projekt HeriQ s ciljem prenošenja iskustva TOPAS-a i ParcInterp-a na druge europske zemlje, fokusirajući se na dva cilja:

- ⇒ inspirirati interpretatore da djeluju kao zastupnici interpretacije, uspostavljanjem mreže podrške interpretaciji baštine za održivost
- ⇒ osposobiti i certificirati interpretacijske vodiče koji uglavnom približavaju baštinu posjetiteljima iz inozemstva.

Namjena je ovog priručnika podržati prethodni cilj. Dio je paketa treninga i certifikacijskog paketa 40-satnog HeriQ tečaja za interpretacijskog vodiča. Tečaj uključuje zadaću, pismene i praktične ispite. Moguće ga je prilagoditi različitim situacijama, primjerice razdijeliti ga na pet dijelova ili koristiti ga kao jedan od modula opsežnijeg tečaja. Uspješno je testiran u Bugarskoj, Francuskoj, Grčkoj i Španjolskoj.

Nakon što je 2014. objavljeno prvo izdanje priručnika *Interpretacijski vodič*, priručnik je preveden na još 11 jezika. Svi prijevodi i dodatne informacije mogu se preuzeti na poveznici www.heriq.org.

Interpretacijski trokut

Što je uistinu važno za uspješnu interpretaciju baštine? Mogli bismo prepostaviti da se to pitanje postavlja već desetljećima – no, istina je da se postavlja već tisućljećima. Ljudi su oduvijek pokušavali saznati više o mjestima i predmetima u čijem razvoju nisu sudjelovali; oduvijek su se služili nekim predmetima u potrazi za odgovorima, čak i onda kada ih nisu nazivali "interpretatorima baštine".

Nakon prvoga susreta s baštinskim lokalitetom ili predmetom i povratka u svoju svakodnevnicu, pitamo se je li im taj lokalitet ili predmet postao važnijim? Osjećaju li se s njime više povezani te shvaćaju li da je on sada dio njihova vlastitog života i budućih odluka? Kako definirati to "čarobno polje" unutar kojeg se odvija interpretacija baštine?

*Interpretirat ču stijene,
naučiti jezik poplave,
oluje i lavine.*

*Upoznat ču se s ledenjacima i
divljim vrtovima i prići, koliko
god je moguće, samom srcu
svijeta.*

John Muir

Vjerujemo da postoje tri okosnice od presudne važnosti za svaki interpretacijski proces, a u koji se osoba nije uključila posve sama:

- ⇒ mjesto ili predmet koji treba iskustveno doživjeti
- ⇒ ljudi koji ga doživljavaju
- ⇒ medij koji posreduje u interpretaciji.

Te tri okosnice čine takozvani interpretacijski trokut.

Ipak, ostaje najvažnije pitanje: što povezuje ta tri vrha trokuta? Čime se postiže da sudionici, nakon susreta s interpretacijom nekog elementa, osjećaju kao da je on dio njihova vlastitog života?

Prije nego što počnemo govoriti o načelima i vještinama interpretacije, možda je korisno zastati i razmisiliti o tom pitanju.

Vježba: Osjećati ono neophodno

Razdvojimo se na parove koji, svaki zasebno, krenu u desetominutnu šetnju. Tijekom šetnje u parovima raspravljamo o dva pitanja:

1. Što doista cijenim u svom životu?
2. Kako je došlo do toga da baš to smatram vrijednim?

Nakon šetnje stanemo u krug oko plakata koji prikazuje interpretacijski trokut. Započinjemo raspravu o tome što nam pomaže povezivati tri vrha interpretacijskog trokuta.

Četiri asa

Ideja trokuta nije nova niti jedinstvena. Vrlo se često koristi u interpretaciji baštine, te u mnogim drugim zanimanjima jer nudi prikladan prikaz raznih procesa komunikacije.

Ipak, ključni dio interpretacijskog trokuta leži u središtu prikaza. Postoji četvrti element koji bi trebao privući našu pozornost. Zato smo se zapitali što bi mogao biti taj četvrti element. Što može biti toliko važno da ljudi počinju cijeniti nešto s čime se prethodno nisu susreli izbliza?

Viša istina

Freeman Tilden, kojega smo već spomenuli, zapisao je: "Interpretacija je otkrivanje neke više istine koja se skriva iza svake izjave ili činjenice." "Viša istina" jedan je od načina kako objasniti što to daje dublje značenje prirodnom ili kulturnom fenomenu na vrhu trokuta.

Obratite pozornost na to da je riječ o "nekoj" istini, a ne "određenoj" istini, jer svaki fenomen možemo interpretirati na razne načine. Različitim ljudima on može značiti nešto drugo.

Postoji nekoliko termina koji podcrtavaju i određuju što nagovješće Tildenova viša istina. Bez obzira na ono što je iznjedrila naša vježba na prethodnoj strani, vjerojatno ste primjetili da je, u većini slučajeva, potrebno više od pukih činjenica da bi se ljude povezalo s mjestom ili predmetom. Zato je Tilden opisao interpretaciju baštine 1957. godine sljedećom definicijom, najcitatranijom koja se otada koristi:

"edukativna aktivnost koja teži otkrivanju značenja i veza kroz izvorne predmete, vlastita iskustva i primjere, umjesto jednostavne komunikacije činjeničnih informacija".

Načela dobre interpretacije baštine proizašla iz toga, a koje je Tilden uglavnom ustanovio na temelju rada iskusnih vodiča koje je proučavao, sastavni su dio našeg tečaja i ovog priručnika.

Snaga ljubavi

U našem kontekstu treba promotriti središte trokuta s još jedne točke gledišta. Mogli bismo se zapitati: što je zapravo interpretacijskom vodiču potrebno da ispreplete različite dijelove?

Kratko i jasno rečeno: ljubav. Barem su tako predložili posve različiti autori u posve različitim periodima.

Interpretatori baštine bi zasigurno trebali biti

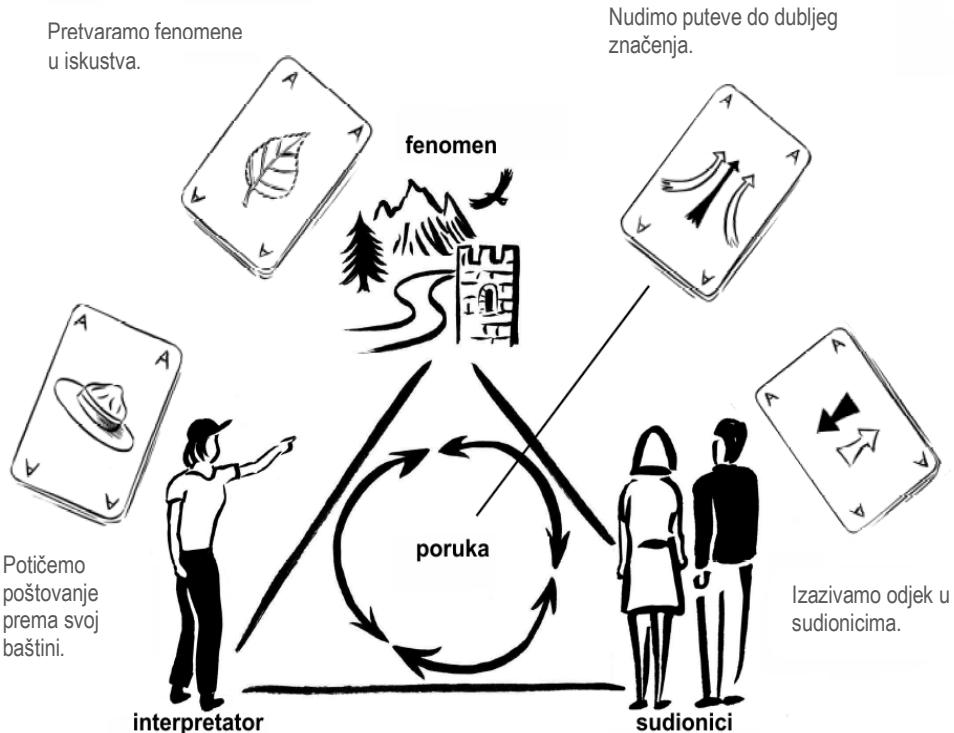
- ⇒ predani svojim lokalitetima i predmetima
- ⇒ predani svojim sudionicicima
- ⇒ predani svom poslanju.

Ako netko doista voli ta tri elementa, on ili ona će biti dovoljno nadahnuti da dosegnu vještine potrebne za dobру interpretaciju baštine.

Dakle, četiri elementa su povezana s interpretacijskim trokutom. Ta četiri elementa nazivamo četiri asa interpretacije i, kao što ćemo vidjeti u nastavku ovog priručnika, s ta četiri asa moguće je povezati sljedeće četiri tvrdnje:

- ⇒ pretvarati fenomene u iskustva
- ⇒ izazvati odjek kod sudionika
- ⇒ nuditi puteve do dubljeg značenja
- ⇒ poticati poštovanje prema svoj baštini.

*Pretpostavljam da bismo to mogli ovako sažeti:
Trebaš voljeti predmet koji obrađuješ i biti u skladu s čovjekom (za kojeg to pripremaš).*

Freeman Tilden

Da zaključimo, rad s interpretacijskim trokutom znači potragu za dubljim značenjima, koja uobičavamo u tematske izjave, a koje su smještene u središtu dijagrama kao poruka – istovremeno pridajući jednaku posvećenost svakom od tri vrha. U suprotnom se može izgubiti velik potencijal za neformalno učenje koji baština nudi.

Kustos koji je isključivo posvećen svom konzervatorskom zadatku možda neće pronaći pravu vezu sa svijetom posjetitelja svoga muzeja. Profesionalni organizator putovanja koji se usredotočio na ideju dobrog provoda, možda ne shvaća da doživljaj baštine i kulture istinski može inspirirati sudionike. Gradonačelnik nekog mjesta, ponesen predstavljanjem svog malog grada, može izgubiti širu sliku. Različiti profesionalci pristupaju interpretaciji baštine iz raznih smjerova i stoga su suočeni s različitim izazovima. U tome nema ničega neobičnog: svatko od nas ima područje u kojem se osjeća kao kod kuće, i ona druga, koja prvo treba upoznati. Naši su najzanimljiviji tečajevi oni u kojima sudjeluju ljudi različitih profesija; tečajevi u kojima možemo učiti jedni od drugih.

To su neka od prvih načela interpretacijskog trokuta, modela na kojem se temelji HeriQ tečaj za interpretacijske vodiče. Slijede detaljnija objašnjenja četiri asa i prijedlozi vježbi koje će ih učiniti primjenjivima u vašem radu.

Interpretatori potiču poštovanje prema svoj baštini

*... zaštita kroz poštovanje,
poštovanje kroz razumijevanje,
razumijevanje kroz
interpretaciju.*

Conrad Wirth

Postajemo ambasadori

Kao interpretacijski vodiči, koji rade u zaštićenom krajoliku, povjesnom ili kulturnom lokalitetu, muzeju ili zoološkom vrtu, mi smo njegovatelji baštine. Njegovanje ili skrb ključni je pojam u interpretaciji baštine. Šešir čuvara prirode na igračoj karti slijeva predstavlja našu brigu za sve što bismo trebali poštovati i čuvati kao baštinu, bilo da je riječ o materijalnoj baštini, poput alpske livade ili gotičke katedrale, ili nematerijalnoj, poput mirisa planinskog cvijeća nakon pljuska ili gregorijanskog napjeva što odzvanja u svodovima katedrale.

Što je naša baština?

Baština očito ima veze s onime što ljudi žele očuvati, što žele naslijediti od prethodnih naraštaja – ima veze s onime što ljudi cijene. Različiti ljudi mogu baštini pripisati različite vrijednosti, primjerice ovisno o svojoj dobi ili kulturnom i društvenom okružju; i sama vrijednost baštine može se izmjeniti tijekom vremena. Kao takvu, baštinu može definirati jedna osoba, neka obitelj, lokalna zajednica, država ili čak skup država. Svjetska baština podrazumijeva da su se Ujedinjeni narodi složili kako je u interesu cijelog čovječanstva da se određena odlika sačuva za buduće generacije.

Otkrivamo bit

Interpretacijskim vodičima diljem svijeta zajednička je posvećenost cilju da inspiriraju sudionike pomoći svoje baštine. Interpretacija baštine može omogućiti razumijevanje toga čemu služe pojedini predmeti vrijedni očuvanja (odlike); primjerice kako se koristila drevna ribarska mreža i od čega je načinjena. Međutim, prava interpretacija baštine počinje tamo gdje te odlike prime dublje značenje, gdje iskustvo poprima "dubinski kadar" – primjerice, kako je čitav život ribareve obitelji povezan s upravo tom mrežom. Rad s kadrovima, kao dijelovima interpretacijskih poruka (str. 18) od ključne je važnosti za interpretaciju baštine – ali nagovještaj vrijednosti ujedno povećava odgovornost interpretacijskog vodiča. Međunarodna mreža Common Cause Network (Mreža zajedničkih ciljeva) nudi mnoštvo korisnog materijala o korištenju vrijednosti i kadrova na odgovoran način.

Osjetljiva interpretacija

Ovo je posljednja ozbiljna stavka prije nego što prijeđemo na privlačniju stranu naše struke. Svjesno odlučiti što je baština predstavlja intelektualan proces; ali kao što ćemo možda uvidjeti, baština i interpretacija baštine bude i brojne osjećaje. Baštinski lokaliteti mogu se protezati od atraktivnih mjesta, poput slikovitih dolina rijeke, preko mjesta na koja je utjecala nečija kultura, poput crkve izgrađene na temeljima stare džamije, pa sve do mjesta ispunjenih tragedijom, poput krajolika koji se čini zauvijek uništenim ili ostataka sabirnog logora. Kada kontroverzna mjesta i predmeti postanu zaštićenom baštinom, to je znak otvorenog uma. Iako neka od tih mjesta mogu biti težak izazov za nas interpretacijske vodiče, ona podcrtavaju ključnu ulogu koju interpretacija baštine odigrava kad je u pitanju učenje iz povijesti za budućnost.

Osobni pristup

Naša osobnost ima određenu važnost u interpretacijskom vođenju – osobito za vodiče koji su odrasli u mjestu u kojem rade i čiji su životi isprepleteni s njihovim prirodnim i kulturnim okružjem. Osobna iskustva i uspomene često su za sudionike uzbudljiviji od činjeničnih informacija. Osobni dojam koji mi, kao vodiči, ostavljamo na naše sudionike, značajno pridonosi uspjehu interpretacijskog govora ili šetnje.

Ljudi ne mijenjaju svoje živote na temelju podataka.

Mijenjaju ih na temelju iskustava, bliskog kontakta s nekim kome vjeruju.

Alan Atkisson

Inspiracija, a ne instrukcija

Zadatak nas, interpretacijskih vodiča, nije da budemo instruktori ili da nižemo činjenicu za činjenicom. Umjesto toga, mi smo posrednici koji pružaju objašnjenja, nude sudionicima novu perspektivu, spremni da dijele iskustva sa sudionicima i da ih potiču da dalje istražuju sami. S jedne strane, to uključuje dovođenje u pitanje vlastitih uvjerenja kako bismo izazvali sudionike da razmišljaju – a s druge strane, uključuje i naše vlastito učenje. Kao interpretacijski vodiči postajemo i učenici.

Upoznavanje s različitim ulogama

Kako bismo stvorili ugodnu atmosferu za učenje, trebali bismo znati igrati različite uloge. Interpretacijski vodiči raspravljuju, slušaju i posreduju, objašnjavaju, nadahnjuju i ohrabruju, stvaraju napetost ili opuštanje, i u svakom trenutku potiču radoznalost svojih sudionika i nova otkrića. Kao interpretacijski vodiči stvaramo maleno kazališno djelo, igrokaz koji se pamti i koji osnažuje poruke i uspomene.

Vježba: Igranje različitih uloga

Zapisujemo po jedan tematski naslov na svaku od desetak kartica; pojmovi mogu biti "putovanje", "svjetlost", "buka", "dosada", "početak" itd. Zatim pripremimo nekoliko papirnatih šešira i na svaki zapisujemo po jednu ulogu, primjerice "učitelj", "posrednik", "priopovjedač", "odvjetnik", " animator" itd. Jedan od nas izvlači "tematsku karticu", bira "šešir uloge" i predstavlja temu uključujući ostale u ulogu kako je predodređeno šeširom. Nakon kratkog vremena, netko drugi uzme drugi šešir i odigra novu ulogu, i tako dok ne iskoristimo sve šešire.

Druga inačica ove vježbe je smještanje šešira u pojedine "otoke" označene krugovima od užeta. Na taj način možemo skakutati s otoka na otok predstavljajući teme.

I na kraju, vježba se može izvesti dijeljenjem skupine na manje grupe od dva do tri člana. Manja grupa preuzima šešir uloge (ili samo karticu uloge), a drugi ne znaju koju ulogu predstavlja ta grupa. Grupa zatim traži neki predmet i, nakon nekog vremena predstavlja predmet u skladu sa svojom ulogom (bez šešira) dok drugi moraju pogoditi kakvu ulogu grupa igra.

Prevladavanje slabosti

Znak uspjeha i uvjet za svaki uspešan rad je spoznaja vlastitih slabosti da bismo se njima mogli otvoreno baviti, ali i da bismo razumjeli izazove učenja. To se odnosi i na interpretacijsko vođenje. Tijekom svake interpretacijske šetnje, trebali bismo težiti postizanju jednoga konkretnog cilja – i netom nakon šetnje provesti samovrednovanje o tome koliko smo uspješno postigli zadani cilj.

Interpretatori pretvaraju fenomene u iskustva

*Ne trudi se zadovoljiti svoju taštinu prenoсеći mnoštvo stvari.
Probudi znatiželju u ljudima.
Dovoljno je otvoriti umove;
nemoj ih preopteretiti.

Smjesti u njih tek iskru.
Ako tamo ima imalo dobre zapaljive tvari,
ona će se rasplamsati.*

Anatole France

Oživljavanje objekata i događaja

U srži svake interpretacijske aktivnosti nalazi se ugodno osobno iskustvo izvornih baštinskih elemenata. Kako bismo podcrtali njihovu vrijednost, te elemente nazivamo fenomenima. Svaki fenomen možemo doživjeti svojim osjetilima, bilo da je riječ o materijalnim predmetima poput drveća, slike ili kuća, ili nematerijalnim doživljajima poput plesa, pjesme ili izlaska sunca. Kao interpretacijski vodiči pokušavamo spominjati takve teme samo onda kad ih je moguće vidjeti ili sagledati te ih ističemo kao pojedinačne predmete. Primjerice, gotičkim crkvama ne bavimo se općenito ako jednu od njih pokazujemo kao predstavnika tog razdoblja u arhitekturi, već se uvjek oslanjam na određeni primjerak koji promatramo, na njegovu specifičnu povijest i obilježja.

Slijedom toga, interpretacija fenomena u rezervatu prirode bit će drugačija u proljeće nego u jesen, drugačija na suncu nego kad kiši. Vlastito iskustvo lokaliteta ili predmeta adut je u nizu svih interpretacijskih aktivnosti. Čak i oštećeni artefakt, slučajno pronađen tijekom interpretacijske šetnje, obično pruža snažniji doživljaj nego savršen primjerak ili slika iz vašeg džepa. Što se vodič bolje uživi u trenutak kad slučajno najde na nepredviđene predmete ili događaje (čiji je doživljaj ipak moguće predvidjeti), to će biti bolji u svom radu.

Vježba: Naglašavanje jedinstvenosti fenomena

Rasporedimo se u četiri grupe, svaka prilazi jednom od četiri fenomena koji na prvi pogled izgledaju slično, primjerice, četiri stabla uz cestu slične dobi i visine. Svaka grupa istražuje osobine svog odabranog fenomena u usporedbi s ostalima. Na kraju svaka grupa predstavlja svoj fenomen, jasno izražavajući njegovu "osobnost".

Skrivena oduševljenja

Munja raspolovi stablo bora te se uz pukotinu na jednoj strani razraste gljiva. Grupa, kada je vodimo prema drugoj strani stabla, ne može primijetiti ništa posebno na njemu. Međutim, uskoro s iznenadenjem otkriju oštećeno područje. Takva otkrića mogu se stvoriti i korištenjem iznenadnih zvukova i mirisa. Ona čine interpretacijsku šetnju neodoljivom.

Vježba: Otkrivanje tajni

Na baštinskom lokalitetu, primjerice u muzeju na otvorenom, svatko od nas potraži fenomen koji skriva "tajne". Zatim netko od nas vodi druge do tog fenomena, gradeći iščekivanje i naglo otkrivajući skrivenu odliku na što je moguće dramatičniji način.

Odabir raznih stepenica

S interpretacijskim trokutom na umu, u prenesenom značenju riječi govorimo o stepenicama kao elementima komunikacije koji pomažu našim sudionicima da pristupe fenomenu. Svako objašnjenje može poslužiti kao stepenica, a na stručnom izletu ili tijekom posjeta muzeju objašnjenja mogu biti dovoljna. Ali za aktivnost koja cilja na publiku općenito, detaljna objašnjenja načelno nisu prikladna. Zato su interpretacijski vodiči opremljeni raznolikim stepenicama, a svaka od njih prilagođena je i grupi i fenomenu.

Načini pričanja vaše priče: metodološke stepenice prema fenomenu

- ⇒ objašnjenje
- ⇒ opis (opažanje)
- ⇒ pripovijedanje (avantura, bajka, legenda, šala)
- ⇒ izraz u izvedbenoj umjetnosti (pjesništvo, rima, pjesma, melodija)
- ⇒ stimuliranje osjetila
- ⇒ poticanje mašte (primjerice, na temelju oblika stijena ili stabala)
- ⇒ demonstracija
- ⇒ ilustracija (fotografija, crtež, graf)
- ⇒ istraživanje (pokus)
- ⇒ igra (također igra uloga)

U ovom trenutku postaje jasno da su različite stepenice nekim sudionicima privlačnije nego drugima. Na taj važan čimbenik, koji ćemo dodatno obrazložiti, utječemo i izborom riječi.

Usidriti fenomen u svijet naših sudionika

Načini uključivanja publike: retoričke stepenice do fenomena

usporedba	Ova keramika je tanka poput pergamenta.
primjer	Jedno od dobara, koje se prevozilo na ovoj ruti, bilo je staklo.
slika riječi	Ove drevne posude imaju velike uši.
promjena perspektive	Da smo mi plamenici...
humaniziranje	...i tada kukac pomisli...
kontrast	Neki su radili od kuće, a drugi provodili dane u tvornici.
očigledno proturječe	Mrtvo drvo je živo!
citat	Kao što je Aristotel rekao, siromaštvo je roditelj zločina.

Vježba: Prilaz fenomenu stepenicama

Bilježimo stepenice iz prethodna dva okvira na pojedinačne kartice, potražimo atraktivan baštinski objekt i postavimo kartice između sebe i objekta. Nakon nekog vremena svatko odabere jednu karticu i, čim su sve kartice razdijeljene, svatko redom objasni primjer stepenice koju je odabrao; primjerice, bujica u stijeni ↳ citat ⇒ Kap buši kamen, ne snagom, već čestim kapanjem. (Choerilus of Samos).

Promatranje cjelokupne slike

Doživjeti originalne predmete ili lokalitete kao jedinstvene ne znači da ih ne treba staviti u širi kontekst. Ponekad i globalne reference imaju smisla (str. 24.–25.). Njihovo korištenje, kao primjer skrbi o baštini, prihvatljivo je dokle god interpretacija ostaje usmjerenja na fenomen.

Govori i šetnje

Kada otkrivamo neke tajne fenomena stojeći na istom mjestu pet do deset minuta, npr. na ulazu u staru tvrđavu, to nazivamo interpretacijskim govorom. Interpretacijski govori su srž vođenja. Dobro posjećene izložbe i popularni lokaliteti, gdje novi sudionici neprekidno pristaju, pružaju odličnu priliku za upoznavanje s ovim pristupom; naime, često se sličan interpretacijski govor održava na istom mjestu svakog sata. Interpretacijske šetnje sastoje se od nekoliko interpretacijskih govora. Monolog nikada ne bi trebao biti pristup osobnoj interpretaciji; uvijek bi trebalo uključiti sudionike.

Interpretatori izazivaju odjek u sudionicima

*Sve dok govorim,
Neću doživjeti ništa novo.*

Marie von Ebner-Eschenbach

Osvijestiti prednosti vođenja

Prvo načelo interpretacije kaže da moramo povezati fenomen i osobnost naših sudionika. Stoga je korisno znati nešto o njima, njihovom porijeklu i prethodnim iskustvima. Doznati i uspješno odgovoriti na to, jedna je od velikih prednosti koje vodič ima nad interpretacijskom pločom ili multimedijiskom instalacijom.

Doprijeti do sudionika

Kako bismo potaknuli reakciju ili dijalog, prvo moramo "stupiti u kontakt" sa svojim sudionicima. S interpretacijskim trokutom na umu, možemo ponovo upotrijebiti ideju stepenica – ali ovog puta govorimo o stepenicama između vodiča i sudionika.

Načini međusobnog povezivanja: stepenice između vodiča i sudionika

- ⇒ razumljivost (jezik i sadržaj)
- ⇒ kontakt očima (pritom proučavamo i reakcije)
- ⇒ okretanje prema sudionicima i prikladan govor tijela
- ⇒ humor (umjerenog!)
- ⇒ otvorenost uma (primjerice, spremnost na odmak od vlastitih uvjerenja)
- ⇒ međusobno predstavljanje i upotreba osobnih imena sudionika
- ⇒ slušanje kako bismo više saznali (Znači, često dolazite ovamo?)
- ⇒ otkrivanje i spominjanje sličnih interesa i stavova
- ⇒ referiranje na prijatelje ili grupe povezane sa sudionicima
- ⇒ referiranje na svijet sudionika (posao, obitelj, hobiji itd.)

Interpretacijski vodiči šire svoj utjecaj onime što govore i način na koji govore. Vođenje se temelji na komunikaciji i javnom govoru. Oboje se u nekim zemljama može naučiti na raznim tečajevima za javni govor, primjerice u nekim višim školama. Kao primjer, donosimo dvije vježbe.

Vježba: izražavanje raspoloženja

Krećemo od neutralne tvrdnje (primjerice, u jesen mnoge ptice lete na jug) i pripremimo kartice, na svakoj je pridjev koji znači raspoloženje (primjerice, tjeskobno, sramežljivo, oholo). Zatim svaki sudionik izvlači karticu i izgovara istu tvrdnju izražavajući određeno raspoloženje, dok ostali pokušavaju otkriti koje raspoloženje govornik pokazuje.

Vježba: Prikazivanje scene bez riječi

Stvaramo jednostavnu priču (primjerice, o šetnji kroz krajolik) uz pomoć radnji (primjerice, pakiranje naprtnjače i traganje za smjerom) i zabilježimo pojedinačne scene na numerirane kartice. Svaki sudionik dobije jednu od tih kartica. Jeden po jedan, prikazuju svoju scenu govorom tijela – nisu dozvoljeni zvukovi. Na kraju prepričamo čitavu priču i grupa zajednički odluči koja je scena najbolje izvedena i na koji način.

Započinjanje razgovora

Dosad smo već donekle objasnili kako prezentaciju učiniti privlačnijom. Međutim, as prikazan na ovoj stranici ima dvije strelice koje simboliziraju razgovor. Vodič brzo mora prijeći s "predavanja" na pravu razmjenu sa sudionicima. Grupu koja se zadovoljila s ulogom pasivnog primatelja teško ćemo "vratiti u život".

Uranjanje u svijet naših sudionika

Razmjena se može započeti običnim iskustvima koja potiču raspravu ili pitanjima koja postavlja vodič. Otvorena pitanja od velike su pomoći. Otvorena pitanja su ona koja prizivaju različite odgovore, ovisno o vlastitom iskustvu sudionika, a nipošto samo odgovori *da* ili *ne*. Primjerice, "Na koje vas druge europske regije podsjeća ovaj krajolik?" Različiti odgovori često pružaju dobru priliku za razgovor.

Vježba: Postavljanje otvorenih pitanja

Podijelimo se u dvije grupe, svaka bira jedan fenomen i priprema se pristupiti tom fenomenu uz:

- ⇒ jedno fokusno pitanje (odgovor zahtjeva izravan kontakt s fenomenom); npr. "Kako poklopac ove posude zvuči kada kucnemo o njega?"
- ⇒ jedno prijelazno pitanje (koje traži veze sa svijetom sudionika); npr. "Gdje ste prije vidjeli ovakvu keramiku?"
- ⇒ jedno procesno pitanje (nastoji saznati kako se nešto dogodilo); npr. "Pod kakvim uvjetima bi ovakve posude mogle izdržati toliko vremena?"
- ⇒ jedno evaluacijsko pitanje (koje namjerava izmamiti mišljenje); npr. "Treba li iskopati posuđe, ili ono treba ostati tamo gdje je nađeno?"

Nakon toga, jedna osoba iz svake skupine započinje dijalog, diskretno uključujući četiri pitanja. Nakon obavljenog zadatka, uspoređujemo što smo otkrili.

Zatvorena pitanja imaju samo jedan predodređeni odgovor (primjerice, "Kako nazivamo ovaj stil u arhitekturi? Zna li tko?"). Iako se odgovori mogu upotrijebiti za daljnje objašnjenje, takva se pitanja ne trebaju često koristiti jer obično rezultiraju formalnim podučavanjem.

Uključivanje cijele osobe

Interpretacijski vodiči uvijek se obraćaju glavi, srcu i rukama. Ono s čime ljudi mogu suošćeati, ono što sami govore i čine, pomaže im da iskustvo dožive intenzivnije nego što bi ga doživjeli samo slušanjem ili gledanjem.

Prva faza aktivacije može biti demonstracija u koju su uključeni pojedini sudionici ("Možete li mi dohvatiti onu granu?"). Većina ljudi voli se osjećati korisno. Još jedan poticaj je potraga, primjerice za ugroženom biljnom vrstom ili elementom graditeljskog stila.

Druga faza, stvarno sudjelovanje, ide korak dalje. Pruža priliku da se odredi napredak aktivnosti. Takav pojam sudjelovanja, koji igra vrlo važnu ulogu u suvremenom učenju, ističe se kao ključan za interpretaciju baštine već više od 50 godina. Ako ljudi sudjeluju, cjelovitije su uključeni. Primjerice: posjetitelji u razgledu ruševina rimske vile pokažu zanimanje za određeni aspekt obiteljskog života, a vodič im odmah pokaže s tim povezane prostorije.

*Čovjek samo srcem
dobro vidi;
ono bitno
očima je nevidljivo.*

Antoine de Saint-Exupéry

Sudjelovanje izaziva reakciju. Međutim, jedan od izazova sudjelovanja je nemogućnost detaljnog predviđanja tijeka interpretacijske aktivnosti. Na sljedećim stranicama ćemo objasniti kako se nositi s tom neizvjesnošću.

Interpretatori otkrivaju puteve do dubljeg značenja

Znanstvene činjenice trebaju ljudke priče da bi osvojile naklonost ljudi.

U takvom slučaju, mit nije tu da se nadmeće s istinom, već da stvara veze s onime što je ljudima važno i onime zbog čega sanjaju.

Denis Guedj

Interpretacijska poruka

Dok promatramo iskusne interpretatore u radu, oduševljeni smo lakoćom i jezgrovitošću njihovih interpretacijskih govora i šetnji. Tajna leži u vještini da duge priče svode na neodoljive poruke. Poruke su jedan od najvažnijih elemenata interpretacije. One povezuju tri vrha interpretacijskog trokuta, pobuđuju unutarnje slike i na poticaj način daju jasan smjer događaju. No, također okreću naglavačke neke uobičajene procese poznate u školskom podučavanju.

Traganje za porukama s dubljim značenjem

Dok pripremaju šetnju, neki se vodiči usredotočuju na temu govora i činjenice. U interpretaciji fokus se pomiče na poruke i dublja značenja. To ne znači da činjenice nisu važne – važne su. Ali organizirane su na drugačiji način – oko poruke. Na taj način mnogo se lakše pamte. Poruka predstavlja dublje značenje koje se odnosi na prirodu fenomena, kao i na podlogu i iskustvo sudionika.

Primjeri poruka

- ⇒ Ovo sičušno sjeme sadrži golemo stablo. (sjemenka bora)
- ⇒ Težakova žena nikada nije objesila ovu haljinu u ormar. (dronjak)
- ⇒ Za ovu košaru nije bilo potrebno mnogo materijala – nego mnogo vještine. (stara pletena košara)
- ⇒ Evo nas, stojimo na dnu drevnog mora. (ploča od pješčenjaka)
- ⇒ Ova rubna zemlja čini preživljavanje izazovom. (neplodna pustoš)

Poruke su priče od jedne rečenice koje mogu odjeknuti kroz iskustvo naših sudionika. Kao što gore navedeni primjeri pokazuju, izravno se odnose na fenomen (ako ne čine temelj za čitavu interpretacijsku šetnju u obliku glavne poruke; v. str. 26).

Kako djeluju poruke

Poruka

- ⇒ kratka je rečenica
- ⇒ uvlači vam se pod kožu
- ⇒ slijedi jednu ideju
- ⇒ otkriva smisao
- ⇒ može se doživjeti na licu mjesta
- ⇒ odnosi se na svijet sudionika
- ⇒ može poslužiti kao svjetionik

Uzmimo sičušno sjeme koje sadrži ono što će postati golemo stablo kao primjer. Stablo je fenomen: možemo ga vidjeti, čuti, dodirnuti, pomirisati ili okusiti. Ono što ne možemo iskusiti je proces njegova rasta; prepostavljamo da je to činjenica. Međutim, saznanje da drvo može narasti ne utječe duboko na nas. Ali, čim shvatimo da nešto neugledno izrasta u nešto impresivno, to za nas može imati dublje značenje. Upoznati smo s tim uzorkom iz vlastitih života, što izaziva osjećaje i vrijednosti – u ovom slučaju, vjerojatno divljenje i ideju vlastitog razvoja. Kao rezultat, jednostavna sjemenka odjednom nam nešto znači i povezujemo se s njome.

Fenomen	Činjenica	Značenje
Ova sjemenka bora	će rasti	od nečeg neuglednog do nečeg zadržljivajućeg.

Vježba: Razlikovanje činjenica od značenja

Raširimo se, a svatko od nas traži malen predmet koji u njemu budi neku reakciju. Prikupimo sve predmete na komad platna i promotrimo ih, razmišljajući o pitanju: "Što je to?" Zatim, jedan za drugim, šaljemo svoj predmet u krug, objašnjavajući što nam on znači (primjerice, iščupano pero ptice izazvalo je suočavanje). Zajedno istaknemo razliku između činjenice ("Što je to?") i značenja ("Što u meni budi?").

Detektiranje univerzalnih pojmova

Značenja su u prvom redu individualna, ali neka od njih zajednička su gotovo svim ljudima. Ona se nazivaju univerzalnim pojmovima – poput rođenja i smrti, ili slobode i zatočeništva. Poruke, uključujući dubinske kadrove (str. 12), koje su univerzalne, gotovo uvijek djeluju. One bude nešto u svakome od nas, čak i ako to nešto ne predstavlja svakome isto značenje. Međutim, univerzalne pojmove je prilično lako primjeniti u raznim kontekstima i stoga su obično površni ako prečesto koristimo iste univerzalne koncepte, i ako se ne pobrinemo da je njihov značaj, njihovo specifično značenje za određeno mjesto ili objekt, očigledan.

Tragedija	Sramota
Vjera	Univerzalni koncepti
Promjena	Briga
	Nada

Oživljavanje neživog

Za mnoge su naše sudionike biljke (pogotovo one u cvatu) privlačnije od kamenja, a životinje (osobito mladunčad) zanimljivije su od biljaka – dok su ljudi (posebno djeca) većini nas najzanimljiviji. Manje atraktivan fenomen će dobiti više pozornosti ako ga povežemo s nečim privlačnjim. Primjerice, keramička krhotina postaje zanimljivija ako postoji uzbudljiva priča o tome kako je otkrivena i što je posuda predstavljala drevnoj kulturi.

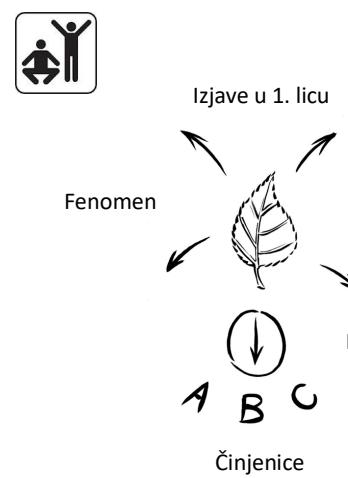
Vježba: Povezivanje predmeta s pričama

U jednoj vreći prikupimo onoliko svakodnevnih predmeta koliko naša grupa ima članova. Sjednemo u krug i netko uzme vreću. Nasumice izvadi jedan predmet te ispriča priču koja će ga učiniti zanimljivim. Na ovaj način vreća prelazi iz ruke u ruku. Ako netko ne uspijeva smisliti priču, odloži predmet u sredinu i uzme drugi. Predmete u sredini ćemo oživjeti posljednje. Upozorenje: u interpretaciji nikada ne izmišljamo priče koje nisu utvrđene činjenicama, osim ako to izričito nismo naglasili.

Razumijevanje poruka kao svjetionika

Poruka nam ne pomaže samo kao posrednik u vezi između naših sudionika i fenomena, ona je također organizacijsko oruđe. Poput svjetionika, koji vodi brod na njegovoj putanji, tema je jedini element koji se ne bi trebalo mijenjati tijekom interpretacijskoga govora. To pomaže sudionicima da dožive fenomen, izražavajući im njegovo značenje bez rizika da će se izgubiti fokus. Ponovno ćemo upotrijebiti metaforu svjetionika: zbog vjetrova i morskih struja rijetko se izravno približavamo svjetioniku, ali ga uvijek držimo na oku.

Vježba: Suština značenja

U našoj okolini svatko od nas potraži fenomen koji ga posebno privlači i uzme desetak minuta da ga nacrti na karticu. Nakon toga, dva sudionika se priključe, razmijene kartice, posjete jedan drugoga kraj njegovog fenomena i opišu što je na njih ostavilo dojam. Zatim se razdvoje na još deset minuta, sjednu i sažmu ono što su čuli u jednu kratku, pitku i izražajnu rečenicu. Nakon toga svi se ponovo sastanemo, vodimo jedan drugog od jednog fenomena do drugog bez priče, samo izričući rečenice jednu za drugom. Naposljetku razmislimo koja bi od tih rečenica mogla poslužiti kao poruka interpretacijskoga govora.

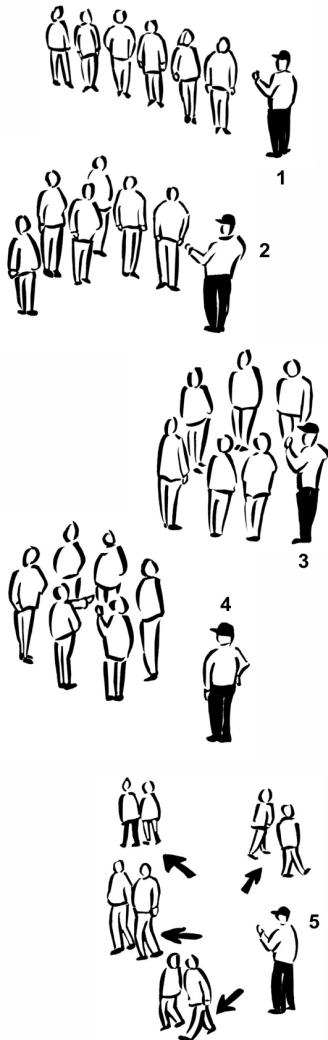
Vježba: Otkrivanje poruka izjavama u prvom licu

Svi se okupimo uz jedan fenomen i razmislimo što bi nam on mogao reći o sebi. Zapišemo na papirice takve izjave u prvom licu (primjerice, poruka velike stijene: "Ledenjak me donio ovamo") i postavimo ih na prikladno mjesto oko fenomena. Zatim razmislimo koje bi izjave mogle biti najprikladnije za poruku, kakva bi se izazovna priča mogla kroz to ispričati i koje činjenice bi mogle podržati tu priču.

Izmjene postava

Stvaranje trokuta na licu mesta

U interpretaciji, raspored grupe kod autentičnih lokaliteta i objekata naziva se "postav", a postoji nekolicina postava. Glavno načelo je sljedeće: interpretator ne bi trebao stajati između fenomena i sudionika – osim ako namjerno ne skriva fenomen kako bi ga kasnije razotkrio. U većini slučajeva najbolje je kad fenomen, interpretator i sudionici fizički čine interpretacijski trokut koji je objašnjen na stranici 9.

Kako grupi ponuditi prikladan postav

Sudionici trebaju vremena i prostora da stignu do određenog fenomena i zauzmu svoje mjesto. Tijekom šetnje interpretator obično hoda nekoliko koraka ispred njih, pričeka dok grupa ne zauzme svoju poziciju, a zatim potraži najbolje mjesto za sebe. Ovo je proces koji grupa obično ne primjećuje. Samo rijetko – ako je grupa u opasnosti ili nije postignut postav, a doista je važan za interpretaciju – interpretator treba uputiti svoje sudionike da, primjerice, koraknu unazad, poredaju se ili stanu u krug. Prikladan postav je važan kriterij za odabir fenomena.

Korištenje različitih postava

Svi postavi imaju svoje prednosti i nedostatke. Linearan postav (crtež 1) ima brojne nedostatke, ali ponekad je neizbjegavan – primjerice na puteljku koji prelazi padinu s predivnim pogledom, na terasi koja gleda na grad, na nasipu s kojeg se mogu vidjeti rakovi pod vodom, ili u podnožju stijene gdje je moguće spaziti fosile u kamenu. Ako je moguće, u takvima je slučajevima potrebno unaprijed dati upute grupi na prikladnijem mjestu.

Nijedan postav ne bi trebao dominirati interpretacijskom šetnjom. Ipak, takozvani didaktički postav (crtež 2) često to čini. Ovdje je grupa usredotočena na interpretatora što je naprsto rezultat činjenice da interpretator govori. Ako on stane pokraj jasno vidljivog fenomena, grupa će činiti treći vrh trokuta sama od sebe.

Jedan od načina promjene fokusa s interpretatora na druge članove grupe je konferencijski postav (crtež 3). Ovo je rezultat razgovora čiji je fenomen dio, ili, čak središte, ako je moguće. Ovaj će se postav automatski razviti kada izdvojimo malen predmet, primjerice prapovijesni vršak strelice.

Ako se interpretator povuče iz kruga, vodeći razgovor iz pozadine, to će rezultirati tutorskim postavom (crtež 4).

I napokon, moguće je podijeliti grupu zadavanjem različitih zadataka sudionicima (primjerice potraga ili promatranje): postav pojedinačnih zadataka (crtež 5).

Na postave utječe dostupan prostor i stanje na licu mesta (potok, proširenje itd.) Što je veća grupa, to je manje prilika za interpretatora. Kao što smo već rekli, tijekom svakog govora, dobro je promijeniti postav barem jedanput. To je moguće postići vježbom Otkrivanje tajni (str. 14).

Primjерено korištenje pribora

Svjesno biranje pribora

Postoje brojni načini "prizivanja" potrebnih predmeta iz torbi i naprtnjača tijekom interpretacijske šetnje. Najvažniji kriterij njihovog odabira je da oni podupiru fenomen i njegovu poruku – a ne da su sami sebi dovoljni.

To je stalna prijetnja jer pomagala mogu biti pouzdanija od samog fenomena. Primjerice, table postavljene ispred lokaliteta ili objekata mogu pomoći u orientaciji (ako, primjerice, sadrže mape), ali također mogu omesti izravan susret s lokalitetima i njihovim fenomenima.

Pribor može imati zgodan učinak, ali valja ga koristiti s oprezom. Ne treba izvući baš svaki dio opreme za hitnu pomoć, a baš svaki zabavan učinak na grupu ne podržava nužno fenomen.

Pribor

- ⇒ čini nešto vidljivijim (npr. dalekozor, povećalo)
- ⇒ uokviruje pogled (npr. maleni fotoookviri)
- ⇒ fokusira pogled (npr. cijevi kroz koje gledamo)
- ⇒ omogućuje nove perspektive (npr. ogledala)
- ⇒ zbujuje osjetila (npr. povezi za oči, čepići za uši)
- ⇒ označava ili povezuje (npr. zastave, uzice)
- ⇒ nudi uvid (npr. noževi za rezanje kore drveta)
- ⇒ objašnjava odlike (npr. funkcionalni grafovi)
- ⇒ čini proces jasnijim (npr. modeli, povijesni prikazi)
- ⇒ širi iskustva (npr. proizvodi poput smole, jabukovače, brašna)
- ⇒ potiče maštu (npr. vodene boje ili paneli)

Digresija: Interpretacija oživljene povijesti kao poseban oblik vođenja

Pribor je osobito važan u kostimiranoj interpretaciji koja se često koristi na povijesnim šetnjama. Glumeći likove odjevene u povijesne kostime, sudionici gledaju kroz oči tih likova, uranjuju u drugo doba i stvaraju dublje veze.

Razlikujemo interpretaciju oživljene povijesti u prvom licu (gdje glumac jest neki lik) od one u trećem licu koja je opisna i češća kod interpretacijske šetnje, gdje interpretator nosi kostim radi efekta. Zapravo ne glumi taj lik, već ga objašnjava korištenjem pribora.

U interpretaciji oživljene povijesti – u prvom licu – interpretator se neprestano ponaša kao što bi to činio određeni lik u njegovo vrijeme. To znači da mora razraditi lik unaprijed; proučavanjem životopisa poznate osobe iz tog vremena koja će poslužiti kao lik, ili osmišljavanjem izmišljenog lika iz tog doba; razmišljanjem o tome gdje je osoba mogla živjeti, koliko djece imati, koje su joj bile glavne brige, drugovi, neprijatelji itd. Odgovarati na pitanja sudionika, znači uključiti ih u igru te zahtijeva kazališne i improvizacijske vještine. Zbog toga se oživljena interpretacija u prvom licu često koristi samo kratko tijekom konvencionalne interpretacijske šetnje, primjerice dok srednjovjekovni ugljenar pokazuje svoj rad tijekom šetnje kroz muzej na otvorenom.

Kako bismo dopustili različite perspektive (i zato što to čini oživljenu interpretaciju znatno lakšom) ponekad je u jedan događaj uključeno nekoliko interpretatora. Oni se neočekivano pojavljuju, predstavljaju različite likove te inspiriraju i uključuju sudionike kroz svoj lik i poruku.

Oživljena interpretacija može biti znatno zahtjevnija od interpretacijske šetnje te je stoga ne ispitujemo na našem osnovnom tečaju za interpretacijsko vođenje.

Prihvaćanje smetnji

Prihvaćanje nezgoda kao prilika

Često se dogodi da su sudionici na vrhuncu pozornosti kad se dogodi nešto što očito nije bilo planirano. Takva iznenađenja trajno ostaju u sjećanju i zato su dobra prilika za učenje – ako se takvi događaji iskoriste. Važno je stoga prihvatići smetnje kao prilike za dublje uključivanje sudionika. To, naravno, ne znači da nema potrebe za planiranjem interpretacijske šetnje. Iako će sudionici cijeniti što interpretator s lakoćom rješava nezgode, raspoloženje će se vrlo brzo promjeniti postane li jasno da su te nezgode rezultat nedovoljne pripremljenosti.

Uključivanje nepredviđenog

Smetnje imaju prednost.

Ruth Cohn

Smetnje često potječu od samog fenomena; ili nešto nije na svom mjestu (primjerice, predmet je premješten s izložbe) ili je nešto dodano (primjerice, rijetka ptica se odjednom pojavila tijekom šetnje). Vremenske prilike su također pune iznenađenja. U svakom slučaju poruke mogu proširiti učinak smetnji: izazov je kombinirati nepredviđen događaj s prevladavajućom porukom, a to se, s nešto vježbe, može postići lakše nego što je za pretpostaviti.

Međutim, od ključne je važnosti imati u vidu da je naš adut izravan doživljaj baštinskog elementa. Ako nešto nije na očekivanom mjestu, interpretacijski vodič ne bi trebao o tome govoriti kao da je tamo, nego se prisjetiti svoje poruke i interpretirati novu situaciju, ili se prebaciti na drugi fenomen koji ista poruka može podržati.

Vježba: odgovor na iznenađenja

Svi se, osim troje iz grupe, pomaknu na mjesto gdje ne mogu čuti ni vidjeti ostale. Dvoje preostalih igra igru uloga uz pomoć riječi i gesti prikladnih za odabranu scenu (npr. cijepaju deblo). Treći se ponaša kao redatelj i pljesne kada scena izgleda uzbudljivo. U tom trenutku se glumci "zamrznu". Drugi član grupe ulazi u scenu, zamijeni jednog glumca preuzevši njegov položaj, a zamijenjeni glumac postaje publika. "Redatelj" ponovo pljesne i novi par počne glumiti. Najvažnije pravilo je da onaj koji se priključio preuzeće inicijativu, a onaj koji je već otprije bio dio prizora reagira. Ako je novi igrač shvatio scenu drugačije (npr. pumpanje gume bicikla, a ne piljenje drveta), igrokaz kreće u novom smjeru. Kada se svi sudionici izmijene, prisjetimo se svakog prizora.

Prihvaćanje smetnji iz grupe

Smetnje mogu nastati iz debata sa sudionicima koji imaju (ili se prave da imaju) više znanja od interpretatora ili se pak ne slažu s onime što je izrečeno. Iako bismo načelno trebali pozivati sudionike na doprinos zbog otprije nam poznatih razloga, teško je ako jedni te isti ljudi imaju potrebu dodati ili proturječiti gotovo svemu što kažemo. Ovo se ponekad može riješiti ako ih uključimo kao partnera, a da ne izgubimo ulogu vodiča. Ako to ne pomogne, možemo pitati grupu žele li nastaviti s diskusijom ili sa šetnjom.

Rješavanje sukoba nije dio ovog tečaja, ali ponavljamo, u nekim se zemljama upravljanje sukobom podučava na nekim učilištima i savjetujemo da to iskoristite ako je moguće.

Prevladavanje prepreka

Prepoznavanje prepreka

U najširem smislu interpretacija znači prevodenje jezika fenomena-pošiljatelja, u jezik slušatelja-primatelja. Nekoliko čimbenika to može otežati:

- ⇒ unutarnje prepreke:
negativan stav, nedostatak informacija, intelektualna ograničenja
- ⇒ vanjske prepreke:
neprikladna ili manjkava pomagala i uređaji
- ⇒ prepreke u komunikaciji:
poteškoće s jezikom, nesporazumi.

Prema ovom shvaćanju, zamisao o traganju za pristupom bez prepreka među sudionika, fenomenom i interpretatorima te prevladavanje postojećih prepreka, nije ograničeno na one koji se obično opisuju kao ljudi s invaliditetom. Naočigledniji primjer ograničene pristupačnosti nalazimo među osobama u invalidskim kolicima ili pak ljudima koji guraju dječja kolica. Procjenjuje se da u središnjoj Europi oko 40 posto posjetitelja baštinskih lokaliteta ima smanjenu fizičku sposobnost na ovaj ili onaj način (npr. oštećen vid, sluh, poteškoće s hodanjem), a da s povećanom prosječnom dobi našeg društva ta brojka raste. Stariji ljudi često ne mogu uopće ugodno šetati u prirodi jer nema sjedišta ili zahoda na velikim udaljenostima. Osobe koje su se tek doselile u neku državu mogu se suočiti s jezičnim ili kulturnim poteškoćama. Iako je mnogo ljudi naočigled slabijeg vida, ljudi s oštećenjem sluha čine još i veću skupinu – a često ostaju neprimijećeni.

Vježba: Stvaranje neobičnih osjetilnih iskustava

Podijelimo se u dvije grupe. Obje grupe pripreme interpretacijski govor o istom fenomenu. U jednom slučaju sudionici nose poveze za oči; u drugom slučaju čepice za uši. Svaka grupa ponaša se kao skupina posjetitelja drugoj grupi. Ova vježba još bolje djeluje ako skupina posjetitelja uopće ne poznaje fenomen. Još je uspješnija ako su posjetitelji doista osobe s invaliditetom. Udruženja za osobe s invaliditetom ili posebnim potrebama su često spremna na suradnju u ovakvim pitanjima.

Osigurati pristupačnost

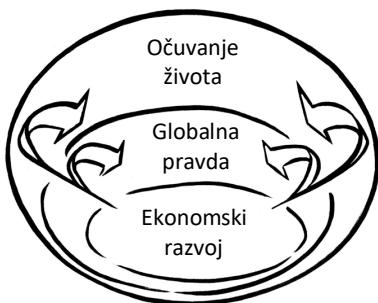
Pristupačnost znači da je omogućeno svim osobama da sve rade same, bez pomoći drugih (osim guranja kolica ili laganog navođenja slijepe osobe). Planiranje interpretacijske šetnje, pristupačne za svakoga, može uključivati predviđanje prilika za odmor ili osmišljavanje puta bez prepreka, umjesto nuđenja posebne rute za osobe s invaliditetom. Isto se odnosi na sudionike s oštećenjem sluha (primjerice, treba polako i jasno govoriti) ili vida (primjerice, paziti na udaljenost i kontraste). Uvijek pomaže koristiti više opisa, zatražiti povratne informacije i poticati korištenje barem dva osjetila kada planiramo bilo koju aktivnost (primjerice, gledanje i dodirivanje artefakta).

Cilj svakog interpretatora trebao bi biti osiguranje čestih razmjena iskustava s osobama s raznim oblicima invaliditeta kako bi im se mogao posvetiti jednakо kao i svima drugima.

Širenje vidika

*Naš najveći izazov
u ovom novom stoljeću
je preuzeti ideju
koja se čini apstraktnom –
održivi razvoj –
i pretvoriti je u stvarnost
za sve ljudi svijeta.*

Kofi Annan

Razumijevanje održivosti

Otkada je održan Zemaljski sastanak na vrhu (engl. Earth Summit) Ujedinjenih naroda u Riju 1992. godine, održivost je postala svjetsko načelo. Održivi razvoj znači, osobito za industrijalizirane nacije, svesti se natrag u granice koje je odredio naš prirodni okoliš. To je nužno kako bismo osigurali budućim naraštajima da dostojanstveno žive svoje živote. No, održivi razvoj također znači da djelujemo tamo gdje je globalna pravda problem i za našu generaciju – primjerice, ne iskorištavajući jeftinu radnu snagu u drugim dijelovima svijeta. Učenje o održivosti je preduvjet za rješavanje izazova prijelaza u društvo koje će poštovati oba ova ključna cilja. Kao skrbnici naše baštine, trebali bismo nastojati da u tome pomognemo.

Prepoznavanje uzoraka neodrživog razvoja

Jedan od načina integriranja načela održivog razvoja u interpretacijsku šetnju je – uz pozitivne primjere – identificirati fenomene koji predstavljaju uzorce neodrživog razvoja što vrijede na globalnoj razini i imaju visok stupanj prepoznatljivosti. Njemačko savjetodavno vijeće o globalnim promjenama (WBGU) identificiralo je 16 takvih uzoraka.

Tri uzorka neodrživog razvoja

Sindrom prejerane eksplotacije

Prirodni ekosustavi krajolika pretjerano su eksplotirani.

- ⇒ primjer u Južnoj Americi: krčenje amazonske prašume
- ⇒ primjer u Europi: pretjerani izlov u Sredozemnom moru

Katanga sindrom

Krajolik je istrošen, od bogatih izvora do neplodnog prostora.

- ⇒ primjer u Africi: rudnici bakra, kobalta i urana u Kongu
- ⇒ primjer u Europi: rudarenje lignita u Brandenburgu (Njemačka)

Sindrom masovnog turizma

Krajolik je uništen u rekreativne svrhe.

- ⇒ primjer u Južnoj Americi: strane vrste su se naselile na otoče Galapagos
- ⇒ primjeri u Europi: ugrožena baština u Nessebaru i Mont Saint Michelu

Uzorci uvijek povezuju prirodu i kulturu, kao i ekološku, društvenu i ekonomsku dimenziju. Međusobno povezane strukture lakše je zapamtiti kroz slike, priče i usporedbe. Jedan od takvih snažnih prizora su brodovi razasuti po pustinji koja je do 1960. godine bila Aralsko jezero, jedno od četiri najveća jezera na Zemlji (sindrom Aralskog jezera). Jednako su snažni prizori nebrojenih kostura oko isušenih zdenaca u zoni Sahel gdje su ljudi hrabrali da uzgajaju veća krda i kopaju duble bunare, a to je pretvorilo goleme površine u prašinu širenjem pašnjaka, a istodobno iscrpljujući izvore podzemne vode (sindrom Sahela).

Međutim, ako namjeravamo potaknuti svoje sudionike na to da se uključe u te poruke i prošire vidike od lokalnih interesa prema globalnim, važan je uvjet da postoji snažna veza između tih uzoraka i našeg odabranog fenomena.

Njemačko Savjetodavno vijeće o globalnim promjenama (WBGU)
**World in Transition:
The Research Challenge**
Berlin (1996.)

Dostupno za besplatno
preuzimanje na:
www.wbgu.de

Jačanje svijesti o održivosti

Detaljna razrada ključnog fenomena održivosti

Kako bi održivost bila prisutna tijekom interpretacijske šetnje, važno je pronaći barem jedan fenomen duž planirane rute koji uključuje razne aspekte održivosti.

Vježba: Detektiranje ključnog fenomena održivosti

1. Koliko je fenomen značajan kao ključan fenomen za održivost?

Do koje mjere dotiče	0	+	++	+++
zaštitu prirodnih izvora?				
jednaku diobu prirodnih izvora?				
pažljivu upotrebu prirodnih izvora?				
buduće djelovanje?				
stanje u drugim državama?				

2. Otkriva li iznenadujući uvid u skrivene veze?
3. Može li se podržati univerzalnim vrijednostima i prizorima za pamćenje?
4. Postoji li poruka zbog koje ćemo pamti složenost prizora?
5. Je li ta poruka važna sudionicima u njihovom vlastitom svijetu?
6. Je li ta poruka sudionicima zanimljiva, čak i kad govori o drugim kontinentima?
7. Potiče li ta poruka sudionike da razmisle o svom vlastitom ponašanju?

Očuvanje prirodnih izvora

Prošlost, sadašnjost i budućnost
Ovdje i na nekom drugom mjestu

Jednaka dioba prirodnih izvora Pažljivo korištenje prirodnih izvora

Primjeri ključnog fenomena održivosti (vidi i str. 35)

Održivost: Srednjovjekovna žitница u selu

Žitница predstavlja ideju skladištenja i dijeljenja osnovne namirnice, kao i čuvanja sjemenja za sjetvu u sljedećoj godini; ovo se i dan-danas može doživjeti u brojnim zemljama.

Poruka: Ova je žitница stoljećima predstavljala duh održivosti.

Neodrživost: Lokalitet povjesne peći za ugljen u šumi

Ugljenari bi često, radeći u surovim uvjetima, iscrpili šumska debla dok je zarada od prodaje ugljena odlazila na udaljena mjesta. I danas mnoge osobe u Africi i Aziji rade u sličnim uvjetima.

Poruka: Na ovom su mjestu ljudi i priroda patili za dobrobit udaljenih tržišta.

Postoji i održivi način učenja

Učenje za održivost uvelike se odnosi na vrijednosti, a način obraćanja sudionicima i fenomenu igra veliku ulogu. Interpretacija baštine podupire učenje usmjereni na vrijednosti. Sljedeći aspekti su već pojašnjeni u ovom priručniku:

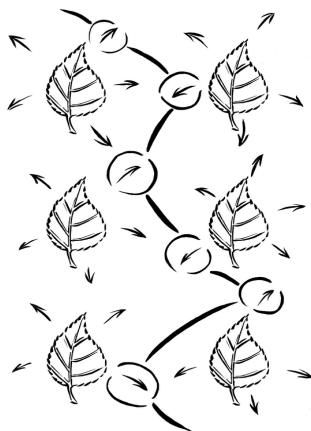
- ⇒ pratiti sudionike umjesto da ih podučavate (str. 13)
- ⇒ zadubiti se u svijet samih sudionika (str. 16)
- ⇒ uključiti cjelokupnu osobu (str. 17)
- ⇒ dati fenomenu značenje iz perspektive sudionika (str. 18)
- ⇒ graditi na univerzalnim konceptima (str. 19)
- ⇒ prihvati nezgode kao prilike (str. 22)
- ⇒ preuzeti smetnje iz grupe (str. 22)
- ⇒ osnažiti sudionike da nađu svoj vlastiti pristup (str. 23).

Iako je održivost ozbiljan predmet, imajte na umu da je interpretacija najbolja kad je riječ o ugodnom procesu.

Povezivanje fenomena

... prolazi crvena nit
koju ne možemo izvući
a da sve ne rašijemo.

Johann Wolfgang von Goethe

Interpretacijski govor

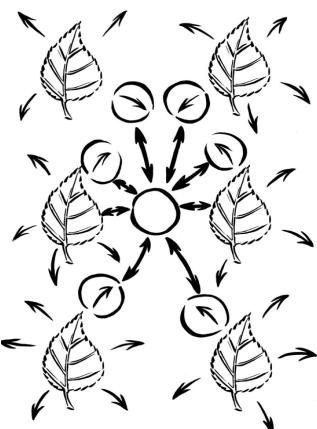
- ⇒ odvija se na jednom mjestu
- ⇒ bavi se jednim fenomenom
- ⇒ koristi jednu poruku

Interpretacijska šetnja

- ⇒ povezuje nekoliko fenomena
- ⇒ ima jednu glavnu poruku i po jednu poruku za svaki fenomen
- ⇒ prati jednu tematsku liniju

Slobodna interpretacija

- ⇒ ima nekoliko fenomena i poruka u rukavu
- ⇒ bira prema prilici
- ⇒ razvija se pod jednom glavnom porukom unutar tematskog kruga

Uvođenje glavne poruke

Do ovog trenutka ovaj se priručnik bavio interpretacijskim govorima: vezom pojedinog fenomena i njegove poruke sa svjetom sudionika. Planirati interpretacijsku šetnju znači međusobno povezati nekoliko fenomena – a to zahtijeva glavnu poruku. Poruka se uvijek odnosi na fenomen koji se može iskusiti na određenom mjestu, ali glavna poruka je općenitija. Glavna poruka, povezana s predmetom "Proljeće u poplavnom području", mogla bi, recimo, biti, "Nakon dugog odmora život u poplavnom području ponovo je ugledao svjetlo dana" – ali samo ako se to zaista može iskusiti zahvaljujući značajnim fenomenima na lokaciji.

Stvaranje tematske linije

Tematska linija predstavlja linearnu strukturu. Navodi sve poruke vezane za fenomene u utvrđenom poretku pod zajedničkim nazivnikom glavne poruke, npr.:

Glavna poruka: Stoljećima je uzgoj trešnje oblikovao ovu dolinu.

1. Ova aleja stabala bila je životna linija sela.
2. Ovaj voćnjak je stvorio vlastitu klimu.
3. Bez grubog korijenja ne bi bilo plemenitih voćki.
4. Pod stablima trešnje, pčele započinju novu proizvodnju.
5. Skladište za voće sadrži sve potrebno da ubrani plodovi prezime.
6. Vrijeme je napustilo ovo stablo trešnje.

Sve poruke vezane za podcrtane fenomene naglašene su nekolicinom činjenica koje podržavaju, npr. stepenice ili otvorena pitanja. Primjer sustavne razrade poruke 6 nalazi se na stranici 35.

Unutar tematske linije, poruke se nadograđuju jedna na drugu i ističu se na dramaturški način. Ovo je obično lakše u kulturnom okruženju jer se priroda često ne ponaša kako bismo željeli. U prirodnom okruženju fenomen često treba čak preskočiti ako odvlači pozornost od tematske linije.

Stvaranje tematskog kruga

Jedan od načina da se odmaknemo od linearne strukture tematske linije jest zadržavanje sa sudionicima u vrlo ograničenom području, okruženi brojnim fenomenima koji podržavaju glavnu poruku. To se naziva tematskim krugom. Unutar tematskog kruga nema predodređenog redoslijeda kojim ćemo posjetiti fenomene. Redoslijed potiču sami fenomeni (primjerice, ptice) koji se iznenada pokazuju ili razgovor sa sudionicima. Kako bi se pripremio za tako raznoliko iskustvo, interpretator se upoznaje sa svim fenomenima u okolini i uвijek na umu ima prikladne poruke.

Kretanje unutar tematskog kruga naziva se i slobodnom interpretacijom. Smatra se najvišim umijećem interpretacijskog vođenja. Nije ju moguće naučiti unutar jednog tečaja, već je uglavnom rezultat znanja i iskustva interpretatora. Koristi se na osobitim lokacijama s publikom koja se neprestano izmjenjuje, radije nego na redovnim interpretacijskim šetnjama.

Zaobići izazove linearne strukture je primamljivo i mogli biste poželjeti liberalniji pristup slobodne interpretacije. Međutim, preporučujemo svim interpretacijskim vodičima da prvo prođu linearno konstruiran proces kako bi usvojili sve alate osobne interpretacije.

Planiranje i pamćenje niza

Priprema skripte od tematskih kartica

Dobar način za razvijanje i izmjenu interpretacijskih šetnji je priprema kartice za svaki fenomen; na primjer, kartica za poruku 6 (str. 26) može izgledati ovako:

Ugroženo stablo voćke

Tema: Promjene u obradi zemlje

Činjenica 1: Nekada je voćnjak sezao sve do vrha brda.

- ⇒ poštovanje tuđeg rada
- ⇒ opis, povjesna fotografija
- ⇒ Gdje završava voćnjak? Koliko je bilo jednostavno obrati voće?
- ⇒ didaktički postav, korištenje fotografije

Činjenica 2: Javor će izbrisati stablo trešnje.

- ⇒ žaljenje za stablom trešnje, divljenje prirodi
- ⇒ promjena perspektive, analiza
- ⇒ Kako se međusobno razlikuju ova stabla?
- ⇒ postav pojedinačnih zadataka

Činjenica 3: Voće koje je ovdje raslo, koristilo se i ondje.

- ⇒ shvaćanje konteksta
- ⇒ pripovijedanje (uspomena iz djetinjstva)
- ⇒ Odakle dolazi naše voće? Koje su prednosti i mane toga?
- ⇒ konferencijski postav

Vrijeme je napustilo ovo stablo trešnje.

Genijalnost je sposobnost da se složeno svede na jednostavno.

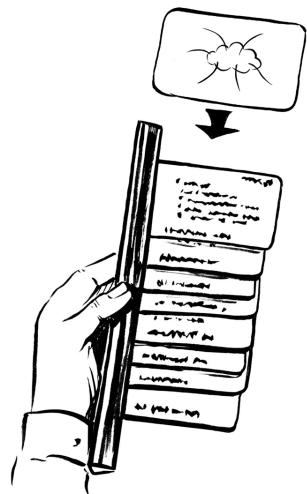
Curt Wilhelm Ceram

U natuknicama ispod svake činjenice u središnjem dijelu kartice navedena su moguća značenja, stepenice, pitanja i postavi. Fenomen je spomenut u naslovu, a poruka pri dnu. Ostavljamo širu lijevu marginu. Ako sada složimo svoje tematske kartice na način da se vidi samo poruka na dnu, na prvi pogled možemo prepoznati i pratiti tematsku liniju.

Prisjećanje na aktivnosti vezane za pojedini fenomen

Naravno, tijekom interpretacijske šetnje, nijedan interpretator neće gledati u bilješke iz skripte. A kao što smo prije spomenuli, unutar pojedinačnih interpretacijskih govora, glavni je prioritet ne slijediti fiksni redoslijed aktivnosti. Pa kako onda zapamtiti sve te različite točke?

Većina nas obično pamti slike i boje bolje nego riječi i brojeve. Zato pomaže zabilježiti sve elemente u obliku mentalne mape (v. str. 37). Minijatura te mape može poslužiti kao naslovница skripte.

Vježba: Priprema mentalne mape

Zapišemo glavnu poruku u oblak u središtu velikog lista papira. Pojedine poruke su raspoređene tako da izlaze iz oblaka u bilo kojem smjeru. Ništa drugo ne pišemo po papiru. Počinjemo crtati fenomen i sve što bismo voljeli koristiti ili činiti vezano za taj fenomen u jarkim bojama oko pripadajućih poruka (primjerice, mirisati bilje, koristiti alat, likove iz legende koju bismo voljeli ispričati). Nekoliko dana prije naše interpretacijske šetnje, postavimo ovaj papir negdje gdje ga često možemo u miru promatrati. Na taj način lakše nam je predviđiti prizore i njihove međusobne veze tijekom naše šetnje, a nemamo potrebu da ih iznosimo određenim redoslijedom – što nam daje mogućnost razgovora sa sudionicima.

Praktični savjeti

Ovaj priručnik usmjeren je na metodologiju interpretacijskih govora i šetnji. Međutim, svi aspekti učenja imaju i organizacijski kontekst. Nešto od toga valja makar spomenuti na sljedećim stranicama.

Prije interpretacijske šetnje, treba provjeriti gdje će se i kada šetnja odvijati. Interpretacijske šetnje ne preporučaju se odmah nakon ručka jer je u to vrijeme koncentracija obično vrlo niska. Ako sadržaji koje planiramo posjetiti nisu uvijek otvoreni za javnost, treba provjeriti radno vrijeme i dogоворити posjet ako je to potrebno. Unutar zgrada potrebno je provjeriti sigurnosne propise, lokaciju toaleta i osobu za kontakt u slučaju nezgode ili sličnog. Općenito, trebalo bi pribaviti sve dozvole i proći sve rute prije oglašavanja šetnje.

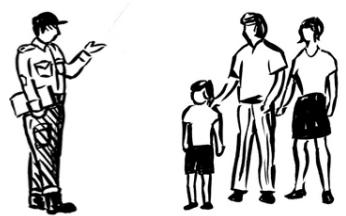
Najava interpretacijske šetnje putem medija, letaka, interneta i dr. trebala bi imati privlačan naslov ili slogan te kratak, inspirativan opis s nekoliko bilješki o lokalitetu. Trebala bi objasniti mjesto okupljanja te datum i vrijeme početka i završetka. Na otvorenom, okupljanje je obično na parkiralištu blizu javnog prijevoza s čime bi trebalo uskladiti datum i vrijeme te navesti dodatne savjete u vezi stupnja zahtjevnosti i potrebne opreme ili odjeće. Treba jasno istaknuti hoće li se šetnja odvijati bez obzira na vremenske uvjete i kakva je oprema potrebna. Kod posjeta spiljama, pećinama ili katedralama, čak i ljeti može biti potrebna toplija odjeća. Kada šetnju vodi uvijek ista osoba, njeno ime i broj telefona može se dodati u najavu.

Opseg i trajanje interpretacijske šetnje treba odabrati tako da šetnja ne preraste u pješačenje. To obično nije problem u zatvorenim prostorima, ali može postati poteškoća na otvorenom. Šetnja na otvorenom ne bi trebala trajati dulje od dva sata, a udaljenost od jednog fenomena do drugog trebala bi biti kraća od deset minuta da ne izgubimo pozornost sudionika. Gdje je moguće, potrebno je unaprijed imati u vidu prečace. Vodič mora često okupljati sudionike kako bi provjerio jesu li svi još tu.

Veličina grupe od maksimalno 15 sudionika (ovisno o prostoru) najbolja je za osobnu interpretaciju, jer se tada mogu stvoriti osobne veze temeljene na dijalogu. Što je veća skupina, to će biti manje stvarnog sudjelovanja. Ako je najavljenja veća grupa, dobra je ideja uključiti više od jednog vodiča kako bi kvaliteta ostala na prihvatljivoj razini.

Prije početka interpretator bi trebao biti vidljiv na početnoj točki. To je osobito važno na prometnim mjestima u gradovima ili nekim muzejima. Time se osigurava smirenje okupljanje i pruža sudionicima osjećaj sigurnosti. Isto se odnosi na pregled ture i dogovor o mjestu sastanka koje je lako pronaći (ili zadnjoj točki) u slučaju da netko izgubi grupu. Uza svu potrebnu opremu za hitne slučajeve (osobito na otvorenom), potrebno je ponijeti mobitel, ako je mreža dostupna tijekom šetnje. Treba provjeravati broj sudionika i – kada hodamo po zahtjevnom terenu – njihovu opremu.

Na početku i nakon što se vodič predstavio grupi na prijateljski način te izrazio dobrodošlicu, kratko upoznavanje može pružiti uvid u sudionike i njihove interese. U tom trenutku treba zapamtiti očekivanja i poslije se na njih referirati. Početak bi trebao probuditi značajku u sudionicima. Ne bi trebao previše otkriti, ali trebao bi jasno dati do znanja o čemu će biti riječ tijekom interpretacijske šetnje. Prije nego što grupa kreće, treba opisati rutu, navesti zdravstvena i sigurnosna pitanja, a treba istaknuti i posebne izazove i pravila; primjerice, gdje je dopušteno dodirivati predmete i gdje smijemo ostaviti otisak. Sve potrebne najave treba izvesti na ozbiljan, ali ujedno pozitivan i opušten način i one ne bi trebale uzeti previše vremena.

Tijekom šetnje trebalo bi uskladiti tempo sa sporijim članovima grupe. Pojedini interpretacijski govor ne bi trebali trajati dulje od deset minuta, a šetnju ne bi trebalo produžiti osim ako se grupa s time ne složi. Ako se dotaknemo predmeta od ključne važnosti između interpretacijskih govora sa samo ponekim sudionicima, vodič bi se trebao nadovezati na njih (ili zamoliti sudionike da to učine) na sljedećoj postaji, kako bi se pobrinuo da sudionici ne osjete da su propustili nešto važno. Tijekom šetnji, sudionici vole često fotografirati i zahvalni su kad ih upozorimo na posebne predmete ili najbolja mjesta za fotografije. Preuzeti ulogu fotografa jedan je od uobičajenih dodatnih zadataka svakog vodiča.

Kraj šetnje trebao bi pružiti posebno iskustvo s jasnim zaključkom kad je u pitanju glavna poruka, zaokružujući čitavu priču. Tada se možemo ponovo prisjetiti događaja i nezgoda, zahvaliti na pozornosti i sudjelovanju sudionika. Sve bi se to trebalo napraviti na razmjerno tihom mjestu gdje se svi sudionici mogu usredotočiti jedni na druge i na vodiča prije nego što se grupa raziđe.

Korištenje zvučnika tijekom interpretacijskih aktivnosti

U početku su se audiosustavi koristili samo u slučajevima kada su vodič i grupa zajedno putovali, primjerice u autobusima, vlakovima ili brodovima. Iako je za vodiča u autobusu izazov prigrli svi kvalitete interpretatora, neke brodske ture duž obala rijeke ili sa staklenim podnožjem nad grebenima pružaju odlične prilike za interpretacijske govore; uostalom, itekako ima smisla nadglasati pozadinsku buku motora uz pomoć zvučnika.

U nekim je institucijama postalo uobičajeno korištenje trajno ugrađenih ili prenosivih zvučnika za interpretacijske govore. Međutim, rijetki su slučajevi gdje uvjeti zahtijevaju upotrebu zvučnika za samo 15-ak ljudi – a ako se obraćamo većem broju ljudi (primjerice u amfiteatrima ili nekim nacionalnim parkovima) nije moguće niti neposredno iskustvo, niti dijalog. Kako se povećava broj sudionika, tako se smanjuju mogućnosti interpretacije.

Kako tehnički razvoj napreduje, postaju dostupna rješenja gdje vodič koristi mikrofon, a svi sudionici nose prijemnike i slušalice. To pruža veću fleksibilnost članovima skupine i može biti osobito korisno na mjestima gdje mnogo vodiča radi istodobno (npr. na neponovljivim vidikovcima ograničenog prostora) ili na mjestima gdje bi vodiči trebali tiho govoriti (npr. u crkvama). Međutim, kada se takav bežični sustav koristi u, recimo, šetnji starim gradom, problem može nastati u okupljanju skupine jer sudionici pojedinačno lutaju u krugu od 50 metara – okruženi brojnim drugim atrakcijama.

Kao i kod svih drugih tehničkih uređaja, interpretacijski vodič trebao bi pažljivo provjeriti jesu li doista dobar dodatak, i do koje mjere ne ugrožavaju kvalitetu.

Evaluacija interpretacijske šetnje

Zamolimo kolegu da ocijeni šetnju

Kako bismo unaprijedili metodologiju interpretacijskih šetnji, čak i ako nema strukture zadane ovim treningom, savjetujemo da kolege zajedno vježbaju, i da u taj proces uključe evaluacijske govore. Interpretacijska kritika, pri kojoj kolege jedni druge prate, dobitna je kombinacija jer obje strane uče kako iz interpretacijskog tako i iz evaluacijskog procesa. Kolega-trener može poslužiti i kao uši interpretatora, osluškivanjem komentara sudionika tijekom šetnje. Međutim, da bi doista bili uspješni, interpretator i njegov kolega-trener moraju biti upoznati s kriterijima evaluacije (v. str. 36).

Najava promatranja

Čak i ako će se ocijeniti samo jedan interpretacijski govor, dobro je da se kolega-trener priključi čitavoj šetnji. Prvenstveno da bi bolje shvatio čitav kontekst, a drugi razlog je što vanjski promatrač obično najviše ometa sudionike na samom početku. Zato prvi dio šetnje može biti manje reprezentativan. Bilo bi dobro najaviti njegovu prisutnost na početku jer je teško iznijeti profesionalne komentare bez bilješki. Osim toga, trener bi se trebao ponašati kao jedan od sudionika. Interpretator i trener ne bi trebali međusobno razgovarati tijekom šetnje.

Mudro korištenje kamere

Videokamere mogu biti od pomoći tijekom vježbe – iako videoevaluacija može potrajati. Ipak, općenito gledano, ne bismo ih trebali koristiti za evaluaciju interpretacijske šetnje jer je mnogim sudionicima teško zanemariti njihovu prisutnost. Visokokvalitetni snimači zvuka mogu olakšati promatranje i pomoći da se naknadno prisjetimo prizora. U svakom slučaju, sudionici se unaprijed moraju složiti sa snimanjem.

Dokumentiranje rezultata evaluacije

Evaluacijski razgovor nakon šetnje ima cilj da se dogovori jedan maleni korak prema napretku koji bi interpretator trebao izvršiti već tijekom sljedeće interpretacijske šetnje. Zbog odgovornosti bilo bi dobro taj dogovor zapisati i obje strane bi ga trebale potpisati na pozadini evaluacijskog lista koji ostaje kod interpretatora. Međutim, osim ako se ne dogovori suprotno, evaluacijski razgovor je tajna. Trebao bi se odigrati na mirnom mjestu, gdje ćemo prvo upitati vodiča kako je on doživio svoj rad. Povratno mišljenje bi trebalo dati u prvom licu (izbjegavajući "ti si..."), opisujući, a ne utvrđujući te prvo ističući pozitivne strane. Kritika uvijek treba biti prijateljska i konstruktivna i treba ohrabriti interpretatora da poboljša svoje vještine. S obzirom da je interpretacija neka vrsta umjetnosti, često možemo različito vidjeti stvari.

Faze interpretacijske kritike

1. Kako si ti doživio/doživjela svoju interpretaciju?
Što ti se činilo posebno dobro?
Vidiš li negdje mogućnost za poboljšanje?
2. Mislim da je bilo dobro što...
Još vidim prostora za poboljšanje...
3. Koji ti je cilj za sljedeću šetnju?

Tečaj ili modul za vodiče interpretatore pruža dobru osnovu za jačanje veze između općenite nestručne publike i baštinskog lokaliteta ili zbirke baštinskih objekata, uključujući zoološke vrtove ili muzeje. Međutim, 40-satni tečaj ili modul prekratki su da bi obuhvatili cijelokupno iskustvo i mnoga pitanja smo samo dotakli. Stoga preporučujemo dodatno učenje. U raznim zemljama postoje razni pružatelji usluga i razni smjerovi tečajeva. Ova stranica će vam pružiti samo nekoliko smjernica što bi sve moglo biti korisno.

Interpretacija

- ⇒ slobodna interpretacija
- ⇒ interpretacija oživljene povijesti
- ⇒ promatranje i evaluacija

Komunikacija

- ⇒ govorničke i komunikacijske vještine
- ⇒ rješavanje sukoba
- ⇒ improvizirani teatar

Ciljne skupine

- ⇒ djeca
- ⇒ mladi
- ⇒ mještani
- ⇒ ljudi s invaliditetom

Ovisno o području rada, ima i drugih ciljnih skupina koje u vašoj zemlji mogu biti značajne. Uz to potrebno je pridati posebnu pozornost učenju za održivost. Razna javna učilišta ili nevladine organizacije nude prikladne tečajeve. Treba saznati koji od njih podržavaju četiri kvalitete spomenute na str. 10 ovog priručnika.

Načelno je moguće naučiti o područjima u kojima vodiči interpretatori rade, no dio našeg uspjeha temelji se na tome koliko smo otvoreni za susrete s našim sudionicima, koliko smo doista upoznati s lokalitetom ili institucijom čiji smo predstavnici. Upoznati se ne znači samo znati gomilu činjenica, nego neprekidno doživljavati mjesto. Kako bi naš lokalitet postao naš "dom", moramo tamo "živjeti". Sa stajališta interpretacijskog vođenja, zbog toga su vježbe na samom mjestu ključ za uspjeh.

Koncept interpretacije baštine dokazivao se već desetljećima. Ali, čak ni u veličanstvenoj prirodi, u gradovima, kulturnim krajolicima ili posljednjim preostalim europskim divljinama, nema jamstva za uspjeh. Baš kao i kod ribolova, lova ili skupljanja gljiva, ono nepredvidivo je važan dio njene privlačnosti.

I na kraju, ono što nazivamo iskustvom rezultat je svih sitnih uspjeha i promašaja. To je ono što nas obogaćuje.

*Interpretacija je putovanje
kroz otkrića na polju
ljudskih osjećaja i
intelektualnog rasta, i teško je
predvidjeti onaj trenutak u
kojem će interpretator
samopouzdano reći:
"Sada smo potpuno dorasli
svom zadatku."*

Freeman Tilden

Razvoj i dorada interpretacijskog govora

Dodatak

Za interpretacijski govor u trajanju otprilike deset minuta, ovaj Dodatak uključuje:

- ⇒ radni list
- ⇒ ispunjeni primjerak radnog lista
- ⇒ evaluacijski list

Radni list može se ispuniti dolje navedenim redoslijedom; brojevi u zagradama navode broj stranice priručnika gdje se nalazi objašnjenje podcrtanog termina:

1. Odabir privlačnog fenomena (str. 14 i 15) za određenu temu (str. 26)
2. Razvoj prikladne poruke za taj fenomen (str. 18 i 19)
3. Odabir tri činjenice (str. 18) o fenomenu koje podupiru poruku i uključuju dublje značenje za vaše sudionike (str. 18)
4. Razmatranje stepenica (str. 14 do 16) koje će oživjeti činjenice
5. Promišljanje kako uključiti sudionike kroz otvorena pitanja (str. 17) i pribor (str. 21)
6. Razmišljanje o prikladnim postavima (str. 20) i gdje bi fenomen mogao ponuditi uzbudljivo otkriće (str. 14)

Ako je interpretacijski govor dio vođene ture, evaluacijski listovi mogu se koristiti pri vježbanju s kolegama kao temelj za evaluacijski razgovor. Informacije o tome nalaze se na stranici 30.

Praktični ispit tečaja za certificiranog vodiča interpretatora temelji se na evaluacijskom listu. Ispunjavanje radnog lista može biti vrlo korisno za istraživanje raznih elemenata i postizanje novih ideja. Ipak, dijalog sa sudionicima je od ključne važnosti, popis činjenica na radnim listovima nije presudan, a sve dok je poruka očita nije nužno istaknuti sve ideje.

Mnogi interpretatori smatraju ispunjavanje radnog lista korisnom vježbom. Interpretatori koji imaju običaj djelovati na kreativniji način, trebali bi se barem jednom prisiliti da popune sve kućice. Interpretatori koji su obično vrlo organizirani, ne bi se trebali pretjerano držati rutine. Interpretacijski govor je umjetničko djelo. Previše strukture i dodavanje previše detalja može ga pokvariti.

Riječ-dvije o mentalnim mapama

Dodatak na str. 37 uključuje jedan primjer mentalne mape namijenjene razvoju vizualiziranog sadržaja interpretacijske šetnje (v. str. 27). Imajte na umu da se ova mapa temelji na ilustracijama, a ne na riječima; i da je originalna verzija jarkih boja. Pokušajte izbjegavati mentalne mape koje se većinom sastoje od riječi. Osim organizacije informacija, osnovna ideja mentalne mape je da se zbirka slika lakše pamti nego zbirka riječi. Kad biste sveli svoju mentalnu mapu na ključne riječi, ona bi izgubila na vrijednosti.

Radni list interpretacijski govor

Redoslijed činjenica nije nepromjenjiv, a stepenice i otvorena pitanja nije potrebno u potpunosti iskoristiti. Važno je da poruka ostane na umu.

fenomen	tema	poruka (puna rečenica koja u ovom slučaju sadrži univerzalni pojam)
1. činjenica (u obliku rečenice)	značenje (pobuđuje...)	stepenice
2. činjenica (u obliku rečenice)	značenje (pobuđuje...)	stepenice
3. činjenica (u obliku rečenice)	značenje (pobuđuje...)	stepenice

Ispunjeni
primjerak
radnog lista
interpretacijski
govor

Fenomen je u ovom primjeru staro drvo trešnje, potkopano od strane visokog stabla javora jer je bivši voćnjak nadjačala samonikla šuma.

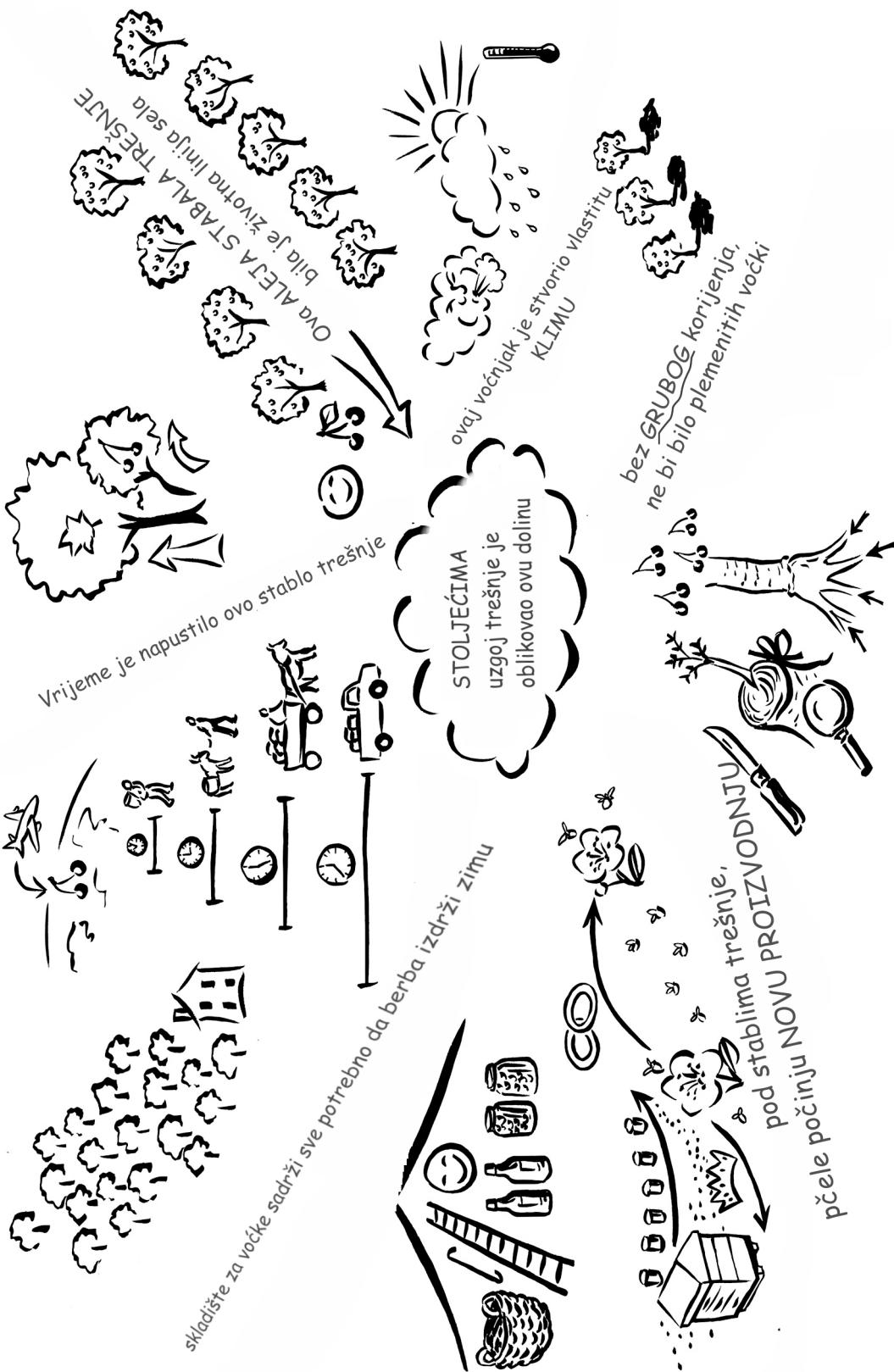
fenomen	tema	poruka (puna rečenica koja u ovom slučaju sadrži univerzalni pojam)
<i>ugroženo stablo voćke</i>	<i>promjene u obradi zemlje</i>	<i>Vrijeme je napustilo ovo stablo trešnje. (univerzalni pojmovi: promjena, izolacija)</i>
1. činjenica (u obliku rečenice)	značenje (pobuduje...)	stepenice
<i>Nekada je voćnjak sezao sre do vrha brda.</i>	<i>poštivanje tuđeg rada</i>	<i>opis, povjesna fotografija</i>
		<i>Adje završava voćnjak? Koliko je bilo jednostavno obrati voće?</i>
2. činjenica (u obliku rečenice)	značenje (pobuduje...)	stepenice
<i>Javor će izbrisati stablo trešnje.</i>	<i>žaljenje za stablom trešnje, divljenje prema prirodi</i>	<i>promjena perspektive, analiza</i>
		<i>Kako se međusobno razlikuju ova stabla?</i>
3. činjenica (u obliku rečenice)	značenje (pobuduje...)	stepenice
<i>Voće, koje je ovde raslo, koristilo se i onđe.</i>	<i>shvaćanje konteksta</i>	<i>pri povijedanje (uspomena iz djetinjstva)</i>
		<i>Odakle dolazi naše voće? Koje su prednosti i mane toga?</i>
		otvorena pitanja
		postav/pribor

Evaluacijski list interpretacijski govor

Evaluacijski list namijenjen je vježbanju s kolegama. Bit nije u ocjenjivanju.
Prijedlozi za ocjene trebali bi biti transparentni; komentari bi trebali biti
obazrivi i nedvosmisleni.

1. Izvedba interpretatora		0	+	++	+++	++++	Komentari
Je li interpretator pokazao entuzijazam?							
Jesu li njegove primjedbe razumljive?							
Je li interpretator bio vjerodostojan ije li iznio točne informacije?							
Je li interpretator uvjerljivo prenio sadržaj?							
Je li interpretator bio dosljedan u govoru i jeziku tijela?	-						
2. Uvažavanje fenomena		0	+	++	+++	++++	Komentari
Je li interpretativni govor bio općenito usredotočen na fenomen?							
Jesu li naglašene jedinstvene osobine fenomena?							
Je li moguće provjeriti sve činjenice na licu mjesa?							
Je li grupa bila dobro postavljena u odnosu na fenomen?							
Je li bilo zanimljivog otkrića?							
3. Uključenje sudionika		0	+	++	+++	++++	Komentari
Jesu li svi sudionici bili usredotočeni na radnju čitavo vrijeme?							
Je li govor uključivao iskustvo fenomena iz prve ruke?							
Je li interpretator poticao sudionike na sudjelovanje, npr. otvorenim pitanjima?							
Jesu li sudionici imali priliku ispričati ponešto iz svog svakodnevnog života?							
Je li interpretator uspio primiti doprinose grupe?							
4. Práćenje poruke		0	+	++	+++	++++	Komentari
Je li poruka bila jasna? Ako jest, kako bi se ona mogla ubličiti u riječi?							
Je li poruka doprila do srži?							
Jesu li činjenice i značenja razmatrani na sličan način?							
Jesu li korištene razne stepenice?							
Je li govor izravno ili neizravno potaknuo poštovanje prema baštinji?							

Mentalna mapa za interpretacijsku šetnju

Ključni pojmovi interpretacijskog vođenja

Interpretacijski trokut (str. 9 i 11)

Konceptualni model interpretacije koji se sastoji od (1) fenomena, (2) sudionika i (3) interpretatora (ili interpretacijskog medija) okupljenih oko poruke.

Fenomen (str. 14 i 15)

Nešto što je osjetljivo razumljivo na licu mjesta. Važno je naglasiti njegov jedinstveni karakter – primjerice "osobnost" drveta ili zgrade, a ne njihovu pripadnost vrsti ili stilu izgradnje.

Tema (str. 26)

Klasificira fenomen kao, primjerice, "stablo četinjača" ili "renesansnu građevinu". Ne sadrži opisnu izjavu, niti daje značenje (vidi dolje) pojedinačnom fenomenu.

Poruka (str. 18 i 19)

"Svjetionik" prema kojem plovimo. Poruka je povezana sa značenjem (vidi dolje). Iskazuje se u obliku pune rečenice koja seže u bit; često sadrži univerzalan pojam (vidi dolje).

Činjenica (str. 18)

Činjenična izjava; npr. "Vidre mogu noću prevaliti velik put". Činjenice bi uvijek trebale pojačati važnost izvornog fenomena, kao i poruke.

Značenje (str. 18)

Odnosi se na način na koji fenomen budi emocionalnu reakciju u sudionicima, poput divljenja, čuđenja, znatiželje, oduševljenja, tuge, ljutnje. (Ovdje nema mnogo intelektualnog doprinosa.)

Univerzalan pojam (str. 19)

Pojam od velikog značenja koji se tiče vrijednosti i probleme gotovo svih ljudi svijeta. To mogu biti obitelj, prijateljstvo, tragedija, bol, promjena, briga, sloboda i zatočeništvo, ljubav i mržnja, život i smrt.

Stepenica (str. 14 do 16)

Metodološki ili retorički alat koji olakšava pristup do jednog od vrhova interpretacijskog trokuta (vidi gore). Primjer metodološke stepenice je pokus, a primjer retoričke stepenice je usporedba.

Otvorena pitanja (str. 17)

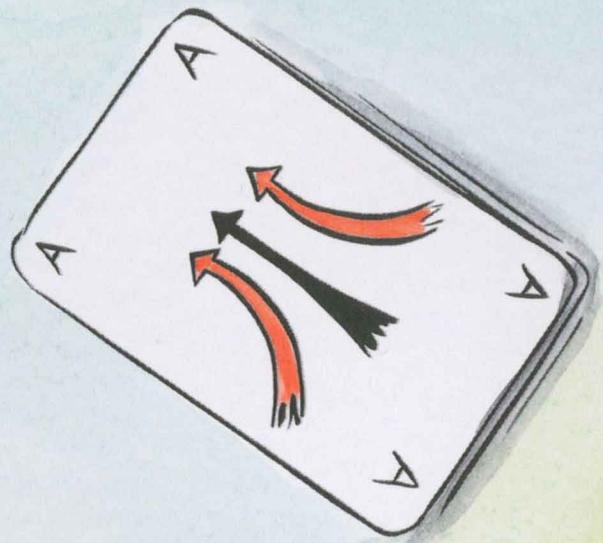
Pitanja s nepredvidljivim odgovorom, primjerice "Na koje vas mjesto podsjeća ovaj miris?" ili "Kako bi ova dolina mogla izgledati za 50 godina?"

Pribor (str. 21)

Pribor može pomoći kod interpretacijskih aktivnosti. Može uključivati kostime, povećalo, dalekozor, detektor šišmiša.

Postav (str. 20)

Način razmještaja sudionika na licu mjesta, recimo nasuprot interpretatora ili u krug. Obično je najbolje da interpretator, sudionici i fenomen čine trokut. Promjena postava često rezultira neočekivanim otkrićima, što je važan element interpretacije.

Vodiči rade na raznim baštinskim lokalitetima: u zaštićenim područjima i povijesnim zgradama, u muzejima, zoološkim i botaničkim vrtovima. Posvećeni su promociji naše baštine i potrazi za boljim načinima upravljanja našom budućnosti.

Ovaj priručnik se temelji na iskustvu vodiča iz cijele Europe. Sadrži pripremni materijal ispita za certificirane vodiče interpretatore. 40 sati tečaja je zaseban seminar, a može se održati i kao jedan od modula nekog drugog treninga. U sklopu projekta HeriQ testirali smo tečaj u raznim zemljama i preveli ovaj priručnik na dvanaest jezika. Kako bismo dodatno podigli kvalitetu interpretacijskog vođenja, voljeli bismo da osoblje svih lokaliteta prirodne i kulturne baštine iskuša ove materijale i javi nam vlastite prijedloge za daljnji razvoj.

